

Krista Mannelin

ALAIKÄISENÄ YKSIN SUOMESSA

Ala-ikäisenä yksintulleiden maahanmuuttajien kokemuksia elämästään Suomessa

Opinnäytetyö
Yhteisöpedagogi

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Krista Mannelin	Yhteisöpedagogi (AMK)	Helmikuu 2019
Opinnäytetyön nimi		42 sivua 1 liitesivua
Alaikäisenä yksin Suomessa. Ala-ikäisenä yksintuulien maahanmuuttajien kokemuksia elämästään Suomessa.		
Toimeksiantaja		
Anonyymi		
Ohjaaja		
Katri Schadewitz		
Tiivistelmä		
<p>Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus ja sen tilaajana toimii Etelä-Suomessa sijaitseva perheryhmäkoti. Perheryhmäkodin nimeä tai paikkakuntaa, ei mainita tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyden suojaamisen vuoksi.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata kysymykseen, miten yksintulleet maahanmuuttajanuoret kuvailevat elämänsä Suomessa. Tutkielmassa tarkastellaan alle 5000 ihmisen kunnassa sijaitsevan perheryhmäkodin nuorten kokemuksia elämisestä Suomessa. Tutkimuksessa on käsitelty aihetta kuuden teeman avulla, jotka olivat perheryhmäkoti, koulunkäynti, uskonto ja kulttuuri, ihmissuhteet, vapaa-aika ja harrastukset sekä tämä hetki ja tulevaisuus.</p> <p>Tutkimukseen osallistui kuusi nuorta ja he kaikki olivat poikia. Aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelu. Haastattelut toteutettiin talvella 2018.</p> <p>Opinnäytetyössä selvisi, että yksintulleet maahanmuuttajanuoret kokevat elämänsä Suomessa niin positiivisina kuin negatiivisina. Jokaisella on suuri motivaatio opiskeluun ja koulua pidetään tärkeänä. Myös elämä Suomessa koetaan yleisesti turvallisenä. Perheen ikävointi ja oleskelun saamisesta johtuva stressi koettiin ikävinä asioina. Perheryhmäkodin sijainti pienellä paikkakunnalla koettiin negatiivisena asiana. Myös suomalaisten ystävien hankkiminen koettiin vaikeaksi, vaikka kaikki haluaisivat suomalaisia ystäviä.</p> <p>Tämä opinnäytetyö antaa tietoa siitä, miten yksintulleet maahanmuuttajanuoret itse kertovat kokemuksistaan Suomessa elämisestä. Opinnäytetyön kautta esiin tuoduilla kokemuksilla pystyy ymmärtämään syvemmin yksintulleita maahanmuuttajanuoria sekä tietoa on mahdollista hyödyntää työelämässä ja tulevaisuudessa maahanmuuttajanuorten parissa.</p>		
Asiasanat		
yksintulleet maahanmuuttajanuoret, kotoutuminen		

Author	Degree	Time
Krista Mannelin	Bachelor of Humanities	February 2018
Thesis title Unaccompanied minor in finland Unaccompanied immigrant minors experiences living in Finland.		42 pages 1 pages of appendices
Commissioned by Anonymous		
Supervisor Katri Schadewitz		
Abstract This thesis is a qualitative study commissioned by a family grouphome in southern Finland. The name of the home is not mentioned for privacy reasons. The aim of the study was to find out how unaccompanied immigrant minors experience their life in Finland. The experiences of young immigrants living in family group home which located in under 5000 citizen town in Finland were analyzed. The six studied themes are: Family group home, studying, culture and religion, relationships, free time and hobbies and also this moment and future. Six students the volunteered to participate in the study. A thematic interview was used to collect the data. Interviews were carried out during the winter 2018. Unaccompanied immigrant minors' experiences are both positive and negative. All of them were motivated to study and they felt that they are safe in Finland. Missing their families and stress for residence permit are negative things in their lives. Also living in small town is also a negative thing for them. The interviewed felt that it is difficult to get Finnish friends although everyone want to get Finnish friends. This study gives information how unaccompanied immigrant minors experience their life in Finland. This information will deepen our understanding and we can use it when working with the young refugees in the future.		
Keywords unaccompanied immigrant minors, individual integration		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	MAAHANMUUTTO.....	7
2.1	Turvapaikanhakija	7
2.2	Maahanmuutto Suomessa	7
2.3	Ilman huoltajaa Suomeen tullut alaikäinen	9
2.4	Perheryhmäkoti	10
3	KOTOUTUMINEN	11
3.1	Kotoutumisen edistäminen lainsäädännössä	11
3.2	Kotoutumista edistävät asiat	12
3.3	Kotoutumisen haasteet.....	14
3.4	Tietoa yksintulleiden kotoutumisesta.....	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1	Tutkimuskysymys.....	17
4.2	Tutkimusmenetelmä teemahaastattelu.....	17
4.3	Aineistonkeruuprosessi	18
4.4	Sisällönanalyysi.....	19
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	20
5.1	Haastateltavien samankaltaiset tarinat	23
5.2	Elämä suomalaisessa yhteiskunnassa.....	24
5.2.1	Opiskelu	24
5.2.2	Vapaa-aika ja elinympäristö	25
5.2.3	Kokemukset kulttuurin ylläpitämisestä Suomessa.....	27
5.3	Ihmissuhteet.....	28
5.3.1	Tärkeimmät ihmissuhteet	28
5.3.2	Perheryhmäkodin ihmissuhteet	29
5.3.3	Suhteet kantasuomalaisiin.....	31
5.4	Kokemukset oleskeluluvan vaikutuksista ja tulevaisuudesta	32

5.4.1	Oleskelulupa.....	32
5.4.2	Tämä hetki ja tulevaisuus.....	33
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	34
	LÄHTEET	41

LIITE

1. Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tutkitaan Suomeen yksintulleita maahanmuuttajanuoria. Tutkimukseni lähtökohtana on saada tietoa näiden ilman huoltajaa Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten kokemuksista elämästään uudessa ympäristössä.

Opinnäytetyö on entiseltä työpaikaltani, joka toimii alaikäisten maahanmuuttajien perheryhmäkotina. Perheryhmäkoti sijaitsee alle 5000 asukkaan kunnassa Etelä-Suomessa. Perheryhmäkodin nimeä ei mainita tässä opinnäytetyössä tutkimukseen osallistuneiden haastateltavien tunnistettavuuden vuoksi. Haastateltavat nuoret ovat tulleet Suomeen turvapaikanhakijoina vuonna 2015 ja he ovat kaikki poikia. Oleskeluluvan saamisen jälkeen he ovat maahanmuuttajia.

Kulttuuritaustasta riippumatta perhettä pidetään keskeisenä hyvinvoinnin lähteenä kaikille lapsille ja nuorille. Tämän opinnäytetyön haastateltavat nuoret ovat kaukana omasta perheestään ja monet ovat lähteneet sotaa/väkivaltaisuutta pakoon. Lapsia sotatilanteessa tutkineet Helander & Mikkonen (2002, 21.) mainitsevatkin, että ero perheestä on traumaattisinta, mitä lapsi voi kokea. Ilman vanhempia Suomeen saapuvat lapset ovat erityisen haavoittuvainen ryhmä turvapaikanhakijoiden joukossa. Jos lapsi pääsee pian maahan saavuttuaan mukaan opintoihin ja harrastuksiin, ja hän saa asettua yhteen paikkaan, on hänen mahdollista alkaa luottaa tuttuihin ihmisiin arjessa ja toipua aikaisemmista kokemuksista. Vaikka heidän tilanteessaan on edelleen epävarmuutta, vakaa arki antaa mahdollisesti toivoa siitä, että asiat järjestyvät. (Ritari, Piitulainen 2016, 6.)

Toteutan tämän tutkimustyön kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä ja aineiston keräsin teemahaastatteluin talvella 2018. Haastattelin yhteensä kuutta yksintullutta nuorta poikaa perheryhmäkodilta. Haastattelumateriaalia tuli kattavasti jokaisesta kuudesta teemasta, jotka oli muodostettu kotoutumiseen liittyvistä aiheista ja yleisesti eri elämän osa-alueilta.

Vaikka yksin matkaavia nuoria on ollut aina, vuoden 2015 EU:n alueelle heitä saapui ennätysmäärä, lähes 95 000. Yksintulleita lapsia ja nuoria on jo

pohjoismaissa kymmeniä tuhansia. Aihe on siis tärkeä ja ajankohtainen, sillä yksintulleista pakolaisnuorista ei ole kovin paljoa aiempia tutkimuksia. Heidän kokemustensa ymmärtäminen on edellytys kotoutumiselle. (Kuusisto-Arponen 2016, 397 & 413.)

2 MAAHANMUUTTO

2.1 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakijaksi kutsutaan henkilöä, joka hakee suojelua ja oleskelu-oikeutta vieraasta valtiosta. Ulkomaalaislaissa (301/2004) määrittelyjen perusteella turvapaikan voi saada henkilö, joka oleskelee asuinmaansa ulkopuolella, koska hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutua vainotuksi uskonnon, alkuperän, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Hakuprosessin aikana turvapaikanhakijoilla ei ole oleskelulupaa eikä sosiaaliturvatunnusta sekä oikeudet palveluihin ovat rajatut. Turvapaikanhakuprosessin jälkeen turvapaikanhakijat voivat saada kielteisen tai myönteisen turvapaikka- ja oleskelulupapäätöksen. Kielteisen päätöksen saa, jos kotimaan olosuhteet eivät velvoita siihen, eikä oleskeluluvalla ole muitakaan perusteita.

Turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat 2000-luvulla vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Suomeen saapui vuonna 2015 ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Määrän suureneminen johtuu maailmalla vallitsevasta pakolaiskriisistä, joka on suurin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan. Ensisijaiset syyt turvapaikanhakijoiden kasvavaan määrään ovat lähtö- ja kauttakulkumaissa. (Turvapaikanhakijat ja pakolaiset 2018.) Yksin maahan tulleiden osuus tästä oli 3014. Eniten yksintulleista oli kotoisin Afganistanista. Viimeisen vuoden aikana yksintulleiden määrä on laskenut 99. (Tilastot 2015 & 2018).

2.2 Maahanmuutto Suomessa

Tilastojen ja tutkimusten perusteella maahanmuuttajalla yleisesti käsitetään sellaista Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään. Maahanmuuttajalla voidaan joskus viitata myös

sellaiseen henkilöön, joka on syntynyt Suomessa, mutta jonka vanhemmat tai toinen vanhemmista on muuttanut Suomeen. (Miettinen 2018a.) Laki kotouttamisen edistämisestä (2010/1386) määrittelee maahanmuuttajan Suomeen muuttaneeksi henkilöksi, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti.

Maahanmuuttajien määrä ja tausta vaihtelevat sen mukaan, arvioidaanko ulkomaalaisia kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan perusteella tai näiden yhdistelmänä. Suomessa suurin osa ulkomaan kansalaisia tulee Virostä sekä Venäjältä ja näiden maiden kieltä puhuvat ihmiset muodostavat myös suurimmat vieraskielisten ryhmät. Ulkomailla syntyneitä on eniten entisestä Neuvostoliitosta, Virostä sekä Ruotsista. (Miettinen 2018b.)

Suomi säilyi kauan maastamuuttomaana ja täältä lähdettiin muualle työn perässä. 1980-luvulta alkaen maahanmuutto alkoi painottua perheen yhdistämisestä tai pakolaisuudesta johtuviin syihin työperusteisen muuton sijaan. 1990-luvulla tänne muutti vuosittain keskimäärin noin 13 000 henkeä. Maahanmuuttajien määrä alkoi nousta 2000-luvulle tultaessa ja parin viime vuoden aikana meille on muuttanut noin 30 000 henkeä vuosittain. (Miettinen 2018b.)

Turvapaikkatilanteessa vuonna 2015 tapahtuneen muutoksen seurauksena valtioneuvosto on käynnistänyt maahanmuuttajien kotoutumis- ja työllistämistoimien uudelleen tarkastelun. Suomeen saapui vuonna 2015 kaikkiaan 32 476 turvapaikanhakijaa ja oleskeluluvan saaneet halutaan saada nopeammin kuntiin, koulutukseen ja työhön. Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista alaikäisiä oli 8 500, joista yksin maahan tulleita 3024. Maahan saapuneista turvapaikanhakijoista 84 prosenttia on alle 34-vuotiaita. Maahan jäävien ikärakenteen voidaan arvioida olevan samansuuntainen. Tähän ikäryhmään kuuluvilla on lähtökohtaisesti hyvät mahdollisuudet integroitua onnistuneesti osaksi suomalaista yhteiskuntaa, opiskella ja työllistyä. Väkilukuun suhteutettuna Suomeen saapui vuoden 2015 aikana EU-maista neljänneksi eniten turvapaikanhakijoita. Suomen linja on, että maahanmuutto ja sen kustannukset on pidettävä hallittuina. Nykytilanteessa on monia maahanmuuttajien koulutusta ja työllistymistä hidastavia tekijöitä. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sijoittuminen kuntiin on hidasta. Maahanmuuttajien reitit koulutukseen ja

työelämään ovat pitkiä, ja voivat sisältää tyhjäkäyntiä, päällekkäisyyksiä ja epätarkoituksenmukaisia opintoja. Järjestelmän joustavoittaminen ja tehostaminen on koko yhteiskunnan etu erityisesti muuttuneessa tilanteessa, sillä sen vaihtoehtona on maahanmuuttajien juuttuminen sosiaaliturvan varaan vailla koulutusta ja työtä. (Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019 s.a, 3–4.)

Ilman huoltajaa tulleet alaikäiset turvapaikanhakijat sijoitetaan erityisesti lapsille tarkoitettuihin ryhmäkoteihin ja tukiasumisyksiköihin. Käräjäoikeus määrää heille edustajan, jonka tehtävänä on toimia lapsen edunvalvojana turvapaikkamenettelyssä. Lapset puhutellaan Maahanmuuttovirastossa edustajan läsnä ollessa. (Maahanmuuttovirasto, 2018.)

2.3 Ilman huoltajaa Suomeen tullut alaikäinen

Lastensuojelulain (2007/714) mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta. Yksintulleeksi alaikäiseksi turvapaikanhakijaksi kutsutaan alle 18-vuotiasta lasta, joka on tullut Suomeen ilman huoltajaa. Laki kotoutumisen edistämisestä lukee alaikäisen turvapaikanhakijan lastensuojelulain alle, siten että lapsen etua arvioidessa on otettava selvää mitä lastensuojelulaissa säädetään. Alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Laki kotouttamisen edistämisestä (2010/1386) määrittää myös, että oleskeluluvan pakolaiskiintiössä saaneelle lapselle ja sellaiselle ihmiskaupan uhriksi joutuneelle lapselle, jolla on oleskelulupa, määrätään edustaja viivytyksettä, jos hän on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös muulle oleskeluluvan saaneelle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, voidaan määrätä edustaja.

Hallituksen esityksen (240/2009) mukaan henkilön iällä on merkitystä monien laissa säädettyjen oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta. Myös turvapaikkamenettelyssä ja turvapaikanhakijoiden vastaanotossa alaikäisille ilman huoltajaa tulleeille turvapaikanhakijoille on turvattu erityisjärjestelyjä.

Ilman huoltajaa vieraaseen maahan tulevat pakolaislapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvainen ryhmä pakolaisten joukossa. Heidät on usein lähetetty turvaan sodan ja vainon keskeltä tai he ovat joutuneet eroon vanhemmistaan tai huoltajistaan jo kotimaassaan tai pakomatkan aikana. Lisäksi lapsilla saattaa olla takanaan lukuisia sotaan, väkivaltaan ja menetyksiin liittyviä kokemuksia. (Helander & Mikkonen 2002, 11.) Useimmilla yksintulleilla on mahdollisesti taustalla rankkoja sota- ja salakuljetuskokemuksia. Turvapaikkaa Suomesta hakevat lapset ovat usein kokeneet kotimaassaan ja pakomatalla nälkää ja eläneet kadulla köyhyyden vuoksi. Osalla on myös lapsisotilaskokemuksia. Joidenkin arvioiden mukaan Suomeen viime aikoina tulleet lapset ovat aiempaa traumatisoituneimpia, sillä he ovat olleet pitkiä aikoja pakomatalla, ja entistä useammilla on myös kokemuksia kidnappauksesta ja hyväksikäytöstä. (Lähteenmäki 2016, 3.)

Suomeen tulleiden lasten ja nuorten kotimaasta poistumisen taustalla on useimmiten sisällissota tai muu aseellinen konflikti kotimaassa. Julkinen yhteiskunnallinen järjestys on romahtanut ja normaali siviilielämä on käynyt mahdottomaksi. Usein päätöksen tekevät vanhemmat, jotka haluavat lähettää lapsensa pois taisteluiden ja sotien keskeltä turvalliseen maahan. (Helander & Mikkonen 2002, 11.) On olemassa tapauksia, joissa vanhemmat lähettävät yhden pojan matkaan, sillä tytöt eivät selviä siitä ja rahaa ei ole kustantaa kuin yhden matka. Lisäksi vanhemmat toivovat pojan olevan perheen ”pääsylippu” parempiin oloihin mahdollisen perheenyhdistämisen myötä. Lisäksi pojat saattavat olla kotimaassaan suuremmassa vaarassa kuin tytöt. Myös joissakin kulttuureissa vanhemmat arvostavat poikia enemmän kuin tyttöjä (Helander & Mikkonen 2002, 33.)

2.4 Perheryhmäkoti

Turvapaikkapäätöksen saatuaan lapsi muuttaa perheryhmäkotiin, kunnes perhe tulee Suomeen tai nuori täyttää 18 vuotta (Helander & Mikkonen 2002, 11). Perheryhmäkoteissa asuvat lapset ja nuoret ovat jo saaneet oleskeluluvan, odottavat mahdollista perheenyhdistämistä, tai he eivät voi jostakin syystä saada perhettään Suomeen. Kunnat ylläpitävät perheryhmäkoteja. (Helander & Mikkonen 2002, 36.) Lain kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) mukaan kunta voi perustaa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin tai

muun asuinyksikön. Kunta sopii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön perustamisesta, lasten ja nuorten sijoittamisesta näihin yksiköihin, kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä sekä toimenpiteistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Asumisvaihtoehtoja on käytännössä ainoastaan kaksi. Suomalaiset laitokset, kuten perheryhmäkodit tai majoittuminen sukulaisperheessä. Laitoksessa asuminen oman kulttuurin, kielen ja uskonnon kannalta on vaikeampaa kuin sukulaisperheessä asuttaessa. (Mustonen & Alanko 2011, 19.)

Turvapaikanhakijanuoret ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, heillä on hyvin erilaisia kokemuksia ja tarpeita. Palveluja järjestettäessä on tärkeää nähdä heidät ensisijaisesti lapsina ja nuorina ja vasta sitten pakolaisina. Lapsen etu huomioiden on taattava turvallinen kasvuympäristö, johon liittyy mahdollisimman vähän muutoksia. Tarpeettomia siirtoja paikasta toiseen tulisi välttää. Nuori tarvitsee pysyviä ihmissuhteita ja hänellä on oltava mahdollisuus käydä koulua, ylläpitää omaa äidinkieltään, harjoittaa uskontoaan ja säilyttää oman kulttuurinsa erityispiirteet. Yksin tulleet turvapaikanhakijat ovat haasteellinen asiakasryhmä ja nuorten tukeminen tässä elämäntilanteessa vaatii työntekijältä vahvaa osaamista. (Räty 2002, 177-178.)

3 KOTOUTUMINEN

3.1 Kotoutumisen edistäminen lainsäädännössä

Suomen maahanmuuttopolitiikka ja siihen liittyvän lainsäädännön valmistelu perustuvat hallituksen linjaamiin tavoitteisiin, EU:n yhteiseen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaan sekä kansainvälisiin sopimuksiin. Sopimuksista tärkeimpiä ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, kidutuksen vastainen yleissopimus, lapsen oikeuksien sopimus ja Geneven pakolaissopimus. Maahanmuuttopolitiikalla edistetään sellaista maahanmuuttoa, jota Suomi tarvitsee muun muassa väestön ikääntymisen johdosta. Työvoiman maahanmuuttoa tuetaan toimivalla ja tehokkaalla työnantajien ja yritysten tarpeet huomioivalla lupajärjestelmällä. Samalla kun liikkuvuutta sujuvoitetaan, tavoitteena on pitää maahanmuutto Suomeen hallittuna. Hallittu maahanmuutto ottaa huomioon ulkomaalaisten oikeusaseman turvaamisen, kansainväliset

velvoitteet sekä yhteiskunnan kestokyvyn ja turvallisuuden. (Maahanmuutto- ja turvapolitiikka.)

Lain kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Myös maahanmuuttajalle tulee tarjota kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluita, kuten suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä tietoa yhteiskunnasta, sen kulttuurista sekä työllistymis- ja koulutusmahdollisuuksista erityisesti maassaolon alkuvaiheessa. Lain (2010/1386) tavoitteena on, että säädetyillä toimenpiteillä ja palveluilla edistetään maahanmuuttajien mahdollisuutta saavuttaa muun väestön kanssa tasavertainen asema yhteiskunnassa sekä oikeuksien että velvollisuuksien osalta.

Kotoutumista edistävän lain (2010/1386) tarkoituksena on lisäksi luoda enemmän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Tavoitteena on, että laissa säädetyillä toimenpiteillä tuetaan maahanmuuttajien osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä kaksisuuntaista kotoutumista. Lakia sovelletaan henkilöihin, joilla on voimassa oleva oleskelulupa Suomessa, joiden oleskeluoikeus on rekisteröity tai joille on myönnetty oleskelukortti ulkomaalaislain mukaisesti. Lain soveltamisala koskee myös EU:n ja Pohjoismaiden kansalaisia sekä heidän perheenjäseniään. Lakia ei kuitenkaan sovelleta henkilöön, jolla on Suomen kansalaisuus. Oleskeluluvan statuksella ei ole myöskään lain soveltamisalan kannalta merkitystä, sillä myös tilapäisesti maahan muuttavilla henkilöillä, kuten opiskelijoilla ja tilapäisen oleskeluluvan työn perusteella saaneilla, on mahdollisuus saada laissa mainittuja toimenpiteitä ja palveluita.

3.2 Kotoutumista edistävät asiat

Kotoutuminen tarkoittaa maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä uuden kotimaansa kansalaiseksi. Tavoitteena on saada maahanmuuttaja työelämään ja osalliseksi yhteiskuntaan, kuitenkin säilyttäen samalla omaa kulttuuriaan ja kieltään. (Himanen & Könönen 2010, 50.) Kotoutuminen on maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. Sen tavoitteena on, että maahanmuuttaja tuntee itsensä yhteiskunnan aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi

jäseneksi. Kotoutumisessa maahanmuuttajan oman kulttuurin säilymistä tuetaan samalla, kun hän tutustuu uuden asuinmaansa kieleen ja kulttuuriin omaksuen yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja. Samalla yhteiskunta vastaanottavana osapuolena kehittyä saaden uusia vaikutteita ja monimuotoistuu. (Kotouttamisen keskeiset käsitteet, 2018.) Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) on jakanut kotouttamisen kokonaiskatsauksessaan julkaistujen kotoutumisen seurantaindikaattoreiksi 11 tekijää. Näitä ovat: kielitaito, koulutus ja osaaminen, sosioekonomisiin tekijöihin, terveyteen, kantaväestön ja maahanmuuttajien välisiin suhteisiin, työmarkkinoille ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen, turvallisuuteen, syrjimättömyyteen ja maahanmuuttajien kokemukseen kotoutumisesta. (Kotouttamisen kokonaiskatsaus 2013, 6.)

Yksintulleille maahanmuuttajanuorille koulutus ja koulussa käynti on tärkeä kotoutumisen kannalta. Kouluttautumisen seuraaminen ja tutkiminen on tärkeää, sillä maahanmuuttajien koulumenestys kuvaa nuorten kotoutumisen yhtä puolta. Ikäryhmästä riippuen myös työelämään siirtyminen voi toimia kotoutumisen mittarina. Kansainvälisten tutkimusten tulokset ovat samansuuntaisia Suomen tilanteen kanssa: maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kouluttautuminen on yleisesti tuloksiltaan heikompaa ja tasoltaan matalampaa kuin valtaväestön. (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 98.)

Maahanmuuttoon saattaa liittyä useita psyykkisiä ja sosiaalisia riskitekijöitä, jotka vaikuttavat maahanmuuttajan mielenterveyteen (Maahanmuuttajien mielenterveys 2018). Maahanmuuttajan onkin tärkeää tunnistaa ja ymmärtää traumoireitaan. Oireet ovat normaaleja reaktioita poikkeuksellisen pelottavaan tapahtumaan tai tapahtumiin. Ihmisen keho ja mieli toimivat ohjelmoidusti biologisen kaavan mukaan, kun tulee kokeneeksi jotain ylivoimaisen pelottavaa. Oireita ja tunteita ei kannata vähätellä tai arvostella vaan suhtautua niihin tosisaan ja myötätuntoisesti. Kovia kokenut keho ja mieli tarvitsevat tukea ja hyväksyntää toipuakseen. Oireita on hyvä myös pitää normaaleina, sillä ne eivät ole merkki hulluksi tulemisesta tai sairastumisesta vakavasti. Myös traumatisoituneiden kohdalla on tärkeää tukea olemassa olevia voimavaroja ja vahvistaa niitä toimia, jotka auttavat jaksamaan arjessa kuten esimerkiksi riittävä lepo, liikunta ja ravinto. Arkipäivän tuella monet selviävät sekä turvapaikkaprosessista että maahanmuuttokriisistä ilman psyykkistä sairastumista.

Valtaosa turvapaikanhakijoista pärjää ja selviytyy varsin hyvin siitä huolimatta, vaikka kärsisivätkin tilapäisestä huonovointisuudesta tai mahdollisista psyykkisistä oireista. Ja niillä, joille kehittyy jokin mielenterveyden ongelma, on varsin hyvä ennuste ongelmien selättämiseksi itse tai ammattilaisen tarjoaman avun kautta. Tärkeää on pyrkiä havaitsemaan erityistä ammatillista mielenterveys-hoitoa tarvitsevat asiakkaat ja järjestämään heille tarpeenmukainen hoito. (Opas maahanmuuttajien parissa toimiville 2015, 7.)

3.3 Kotoutumisen haasteet

Maahanmuuttoon on monia syitä. Joku voi haluta opiskella eri maassa, toinen tehdä töitä muualla ja kolmas voi joutua hakemaan turvapaikkaa, koska omassa maassa elämisestä on tullut hänelle hengenvaarallista. Maahanmuuton syy voi tehdä tapahtumasta positiivisen tai negatiivisen, omien toiveiden ja odotusten mukaisesti. Lisäksi yksilölliset piirteet ja ikä vaikuttavat asettumiseen uuteen ympäristöön. Joskus päätöksen maahanmuutosta on tehnyt joku toinen esimerkiksi aviopuoliso, vanhempi tai sukulainen ja tämä seikka voi myös muokata asennoitumista uuteen asuinpaikkaan. Kaikille maahanmuuttajille on kuitenkin yhteistä kokemus muutosta stressiä tuottavana tapahtumana eli muuttaminen rasittaa. (Schubert 2013, 63.)

Uuteen maahan muuttaminen tarkoittaa ensinnäkin monien jäähyväisten jättämistä. Perheenjäseniä, ystäviä, tuttavien, oma koti ja tuttu ympäristö jäävät kotimaahan. Eläminen täysin vieraassa kulttuurissa on jo itsestään stressaavaa. Kaikki omaan arkeen tiiviisti liittyvät asiat, kuten oman yhteisön käyttämät toimintamallit, tavat ja elämänarvot katoavat muuttajan ympäristöstä. Oman kulttuurin tutut tavat, normit ja arvot eivät uudessa asuinpaikassa olekaan enää valtaväestön kanssa jaettuina, arkeen sidottuja asioita. (Schubert 2013, 63.)

Myös vuorovaikutustilanteet aiheuttavat stressiä, koska sanallisessa kommunikoinnissa on otettava käyttöön joko uuden maan kieli tai toinen vieras kieli, joka voi toimia yhteisenä keskustelukielenä, kuten esimerkiksi englanti. Vaikka maahanmuuttajan kielitaito olisi hyvä, on muun kuin äidinkielen käyttäminen arjessa silti vaikeaa. Monen Suomeen muuttavan kohdalla kielitaito on alkuvaiheessa heikkoa tai olematonta. Kommunikointia tapahtuu tietenkin myös

kehon kielellä kuten, viittelöimällä, eri asennoilla sekä katseilla. Kehollinen viestintä on kuitenkin myös oman kulttuurin sisällä kehittyneitä ja toisessa kulttuurissa tulkinta voi erota. (Schubert 2013, 64). Ne lapset ja nuoret, joilla ei ryhmäkodissa asu samaa kieltä puhuvia kumppaneita ja etenkin he, joiden yhteydenpito omaan sukulaisiin on syystä tai toisesta katkennut, ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. He tarvitsevat ihmisiä, joiden kanssa puhua omaa äidinkieltään. (Lähteenmäki 2016, 2.)

Kotoutuminen on moniulotteinen prosessi mikä on täynnä uusiin asioihin ja toimintatapoihin tutustumista, ja vanhan, tutun jättämistä. Maahanmuuttajan hyvinvointiin vaikuttaa olennaisesti se, miten hyvin hän ajan myötä löytää itselleen sopivan tasapainon vanhan ja uuden kulttuurin välillä. Etenkin alkuvaiheessa, joka voi kestää useamman vuoden, on maahanmuuttajan toive sopeutua uuteen asuinmaahan yleensä suuri. Jos elämä ei ole esimerkiksi sosioekonomisista syistä ylen ongelmallista, kiinnostavat uuden asuinmaan tavat, kieli ja toimintamallit tuossa vaiheessa eniten. Myös ystävyys-suhteiden solmiminen valtaväestön edustajiin ensimmäisinä vuosina maahanmuuton jälkeen näyttää vaikuttavan positiivisesti. Vasta ensimmäisen vaiheen jälkeen, kun maahanmuuttaja on asettunut, kulttuuriin sopeutumiseen liittyvä stressi ja vieraantumisen tunteet vahvistuvat. Uuteen kulttuuriin sulautuminen eli akkulturaatioprosessi on molemminpuolinen: maahanmuutto ja sen tuoma kulttuurien välinen vuorovaikutus vaikuttaa valtaväestöön, jopa muuttaen sen jäseniä. Kuitenkin monesti yksi ryhmä dominoi toista. (Schubert 2013, 64-65.)

Monilla yksintulleilla maahanmuuttajanuorilla on taustalla traumaattisia kokemuksia. Schubert (2013, 70) tuokin esille, että traumaattisella stressillä on moninaisia lyhyt- ja pitkäaikaisia seurauksia lapsen mielenterveyteen, fyysiseen terveyteen ja elämän suunnitteluun ylipäänsä. Lapsen kokemat traumat altistavat kognitiivisille häiriöille, jotka vaikuttavat koulumenestykseen ja myöhemmin työmahdollisuuksiin. Lapsi saattaa taantua ikäistään nuorempien tasolle, toistaa traumaattisia tapahtumia leikeissään ja vetäytyä kuoreensa sosiaalista vuorovaikutusta vaativissa tilanteissa. Lapsi voi kokea traumaattisiin kokemuksiin liittyviä syyllisyyden tunteita, jotka voivat ajan myötä kehittää hänessä toivottomuutta ja alakuloisuutta. Nämä trauman seuraukset voivat olla esteenä tarvittavan motivaation kehittämiseksi, jota lapsi tarvitsee saavuttaakseen koulutavoitteitaan. Keskittyminen koulutunneilla saattaa olla vaikeaa

ja käytös rauhatonta. Myös lapsen maailmankatsomus voi muuttua kokemusten takia: maailma vaikuttaa epäluotettavalta, pelottavalta ja vaaralliselta.

3.4 Tietoa yksintulleiden kotoutumisesta

Vaikka yksintulleita alaikäisiä pakolaistaustaisia on tutkittu paljon ympäri maailman, silti useimmissa tutkimuksissa on keskitytty vastaanottoon ja heti maahantuloa seuraavaan aikaan. Heidän myöhemmistä vaiheistaan sen sijaan on niukasti tutkimustietoa. (Björklund 2014, 81.) Suomessa tehty kotoutumisprosessiin liittyviä tutkimuksia. Krister Björklundin *Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa* on tutkimus Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa (2014). Se on ollut osa HALATEN – Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen -hanketta. Björklundin tutkimuksessa tarkastellaan yksintulleiden lasten erityistarpeita, mitä on tärkeä huomioida heidän kotoutumisessaan Suomeen. Useimmissa tutkimuksissa on keskitytty vastaanottoon ja heti maahantuloa seuraavaan aikaan, mutta myöhemmistä vaiheista on vähän tutkimustietoa. Tutkimus antaa tietoa yksintulleiden elämänpoluista, joista voi vetää yleisiäkin johtopäätöksiä juuri käytännön arkeen, oppimiseen ja suhteisiin kantaväestön kanssa.

Tutkimuksia nuorten vastaanottovaiheista on tehty jonkin verran. Nuorisotutkimusverkosto on julkaissut Näkökulma-kirjoitussarjan, joka valaisee Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa. Myös Pelastakaa Lapset Ry on julkaissut teoksen *Ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret - Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämiseksi*. Teoksessa kerrotaan lasten kokemusasiantuntijatoiminta osana vastaanottotoimintaa– hankkeesta jossa lasten ja nuorten kokemukset, joista voimme merkittävällä tavalla oppia ja ammentaa tietoa siitä, mikä vastaanottovaiheessa on lapsen kannalta oleellista ja mikä lisää merkittävällä tavalla hänen turvallisuuttaan ja mahdollisuuksiaan kiinnittyä uusiin olosuhteisiin ja elämään.

Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo myös se, että Suomen Akatemia rahoittanut juuri viime aikoina olevia tutkimuksia. Anna-Kaisa Kuusiston tutkimusaiheena on Yksintulleiden lasten ja nuorten ylikulttuurisen kuulumisen tukeminen. Kuusisto-Arposen ryhmän tutkimus sijoittuu kaikkiaan neljälle

toimintakentälle: kouluun, nuorten asumisyksiköihin, lapsi- ja nuorisotyöhön sekä hallintoon, esimerkiksi perheenyhdistämisen politiikkaan. Tutkimukseen kerätään aineistoa myös Ruotsista ja Saksasta. Kirsi Peltosen tutkimusaiheena on traumatisoituneet, ilman huoltajaa tulleet nuoret turvapaikanhakijoina - tehokkaan auttamisen malli. Peltosen hankkeessa pyritään rakentamaan yksin tulleeille maahanmuuttajalapsille sopivaa psykologisen tuen mallia, jonka avulla voitaisiin sekä ehkäistä vakavia psyykkisiä oireita että hoitaa niitä. (Hyvärinen, 2017.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävä on tutkia, ilman huoltajaa tulleiden maahanmuuttajien kokemuksia Suomesta.

Tutkimus kysymykseni oli miten alaikäiset ilman huoltajaa tulleet maahanmuuttajanuoret kuvailevat elämäänsä Suomessa.

4.2 Tutkimusmenetelmä teemahaastattelu

Halusin tutkimuksella tuoda esiin kohderyhmän eli alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden maahanmuuttajanuorten omia kokemuksia ja ajatuksia Suomesta. Tämän vuoksi valitsin tutkimusmenetelmäksi tutkimuskysymysten selvittämiseksi laadullisen, eli kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän. Näiden kokemusten kerääminen, sekä ymmärtäminen onnistui parhaiten laadullisen tutkimuksen avulla. Koska kvalitatiivinen tutkimus auttaa ymmärtämään ilmiötä ja sen avulla voidaankin kehittää ilmiötä selittäviä teorioita (Kananen 2014, 71).

Tutkimukseni keskittyi pääasiassa nuorten omiin kokemuksiin, joten melko luontevasti valitsin menetelmäksi haastattelun. Haastattelu onkin yleisesti yksi käytetyimpiä menetelmiä kerätä tutkimusaineistoa. Se on menetelmänä joustava ja sopii erilaisiin tutkimustarkoituksiin, koska siinä ollaan suorassa vuorovaikutustilanteessa haastateltavan, eli tutkittavan, kanssa ja tutkija voi haastattelutilanteessa ohjata tiedonhankintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34-35.)

Keskustelun avulla tutkija tavoittelee saamaan ilmiön haltuunsa ja siten pyrkii ymmärtämään aihetta haastateltavan avulla (Kananen 2014, 76). Tämä haastattelumenetelmä antaa tietoa tutkimuksen kohteesta ja se sopii erityisen hyvin kokemusten tutkimiseen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, sillä sen aihepiirit ovat kaikille samat (Hirjärvi & Hurme 2008, 48.)

Teemahaastattelussa itse haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu menetelmänä ei paneudu yksityiskohtaisiin kysymyksiin, vaan se etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu ottaa huomioon ihmisten tulkinnat ja tuo tutkittavien äänet huomioon. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.) Tämän tutkimuksen teemat (liite 1) on valikoitu siten, että ne kattaisivat nuoren elämää mahdollisimman monipuolisesti ja tietenkin antaa vastauksen tutkimuskysymykseen. Teemat olivat perheryhmäkoti, koulunkäynti, uskonnon ja kulttuurin ylläpitäminen, ihmissuhteet, vapaa-aika ja harrastukset sekä tämä hetki ja tulevaisuus.

Haastattelun yksi haasteista oli se, että kohdejoukolla ja minulla ei ollut samaa äidinkieltä tai muutakaan yhteistä kieltä. Tutkimuksen luotettavuuden takia halusimme toimeksiantajan kanssa saada kohdejoukkojen haastatteluista mahdollisimman laajan käsityksen, joten tulkin käyttö mahdollisti haastateltavien vastaukset omalla äidinkielellään. Perheryhmäkodin johtaja sekä vastaava ohjaaja valitsivat haastateltavat ja hoitivat tulkin haastatteluihin. Alaikäisten osallistujien lupaa haastatteluihin kysyttiin heidän edustajiltaan.

4.3 Aineistonkeruuprosessi

Idea opinnäytetyöhöni syntyi, kun menin kesätöihin perheryhmäkotiin vuonna 2017. Tutkimuskysymys muovautui kuitenkin lopulliseen muotoonsa keskusteltuani opinnäytetyöohjaajani sekä työpaikkani johtajan kanssa. Olimme sähköpostiyhteydessä perheryhmäkodin johtajan sekä vastaavan ohjaajan kanssa ja päätimme ajankohdan, milloin tekisin haastattelut. He kysyivät haastateltavilta suostumukset ja sekä laadimme kahdelle ala-ikäisen edustajalle lupa-anomuksen. Haastattelut tehtiin tammikuussa 2018.

Tulimme perheryhmäkodin johtajan ja vastaavan ohjaajan kanssa siihen tulokseen, että tulkki on parhas vaihtoehto saada haastateltavien vastauksista mahdollisimman paljon irti, sillä meillä ei ollut samaa äidinkieltä. Haastattelu-ihin oli varattu oma rauhallinen huone, jossa oli minä ja haastateltava sekä tulkki. Viidessä haastattelussa tulkki oli sama ja yhden haastattelun tulkkauksen tehtiin puhelimen välityksellä, koska haastateltavan äidinkieli oli eri kuin muilla.

Jokaiseen haastatteluun meni aikaa noin tunti. Haastattelut etenivät siten, että kerroin alkuun miksi teen haastatteluja sekä opinnäytetyöstäni. Tämän jälkeen etenimme teemoittain. Alkuperäisestä ideasta runko muuttui jonkin verran, sillä huomasin joihinkin kysymyksiin olevan haastavaa saada vastauksia ja ne eivät edes olleet niin oleellisia tutkimuksen kannalta.

Kaikki oleellinen tuli mielestäni kysytyä ja olin positiivisesti yllätynyt miten hyvin materiaalia sain. Haastattelujen jälkeen minua jäi hieman vaivaamaan, olivatko kaikki haastateltavat ymmärtäneet mihin haastattelut tulevat, sillä opinnäytetyö käsitteenä ei ollut kaikille tuttu. Sain kuitenkin varmuuden asiaan kun lähetin työpaikalleni sähköpostia.

4.4 Sisällönanalyysi

Opinnäytetyön aineiston analysoinnin on tarkoitus selkeyttää tuloksia. Itselleni analysoimiseksi valikoitui sisällönanalyysi. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä yleisin on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysillä aineisto voidaan analysoida esimerkiksi litteroimalla ja teemoittelemalla. Sillä voidaan siis analysoida niin kirjoitettua kuin suullista kommunikaatiota. (Liikenteen tutkimuskeskus Verne s.a.)

Haastattelut tehtyänä aloitin niiden litteroinnin eli kirjoitin nauhoittamani aineiston sanasta sanaan. Litteroinnin jälkeen luin ne huolellisesti läpi. Samalla poimin aineistosta mielestäni tärkeimmät ja mielenkiintoisimmat asiat. Tämän tein alleviivaten sekä värikoodeilla. Käytin haastatteluissa ollutta teemoittelua analyysirungon pohjana, sillä teemat olivat jo valmiiksi laadittuja. Teemat olin valinnut, kotoutumista ja hyvinvointia käsittelevistä aiheista. Aineistosta ei noussut yhtään täysin uutta teemaa.

Tutkimuksessani käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöinen sisällön erittely luonnehtii jossain määrin kaikkea tutkimusta (Eskola & Suoranta 1998, 186-187). Eskola & Suoranta (1998, 188) kertovat kirjassaan aineistolähtöisen analyysikehittäjän Straussin (1987) kolmivaiheisesta koodausmenetelmästä. 1. Avoin koodaus, etsii kategoriatyyppejä ryhmittelemällä aineistoa suhteellisen vapaasti. 2. Aksiaalinen koodaus tarkentaa edellistä vaihetta ryhmitellen aineistoa tiettyihin ennalta määrättyihin luokkiin ja alaluokkiin. 3. Valikoiva koodaus tarkastelee uudelleen kategorioita, jolloin koodaus tulee yksityiskohtaisemmaksi ja uusia luokkia voi tulla lisää. Samalla se selvittää uusien luokkien yhteyttä toisiinsa. Tämän opinnäytetyön sisällönanalyysissa noudatan pitkälti tätä menettelyä, sillä analysoidessani materiaalia syntyi uusia lisä-alueita aiempien ennalta määritettyjen teemojen lisäksi.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Haastateltavia oli yhteensä kuusi. Käytän tässä opinnäytetyössä heistä kirjainlyhenteitä, heidän tunnistamattomuutensa takaamiseksi. Haastatteluissani kysyin alkuun ns. esikysymyksiä, joiden tarkoituksena oli kartoittaa haastateltavien historiaa. Esikysymysten tarkoitus oli selvittää millaisista oloista haastateltavat ovat suomeen tulleet, sekä millaisia olivat heidän ensimmäiset päivät suomessa.

Haastateltava A oli haastattelua tehtäessä iältään 18 vuotta. Hän kertoi olleensa pieni lapsi kun lähti Pakistaniin. Hän ei muista kotimaastaan Afganistanista mitään, mutta vanhemmat kertovat, että kaupungissa jossa he asuivat oli koko ajan sota, jonka takia he muuttivat Pakistaniin. Hän kertoo tehneensä koko elämänsä töitä mattotehtaassa ennen kun lähti pakomatkalle. Työntekoa oli aamusta iltaan isän kanssa, eikä hän päässyt käymään koulua. Hänellä oli iso perhe, jossa äiti oli kipeänä. Vapaapäiviä ei ollut kuin yksi ja silloin hän pelasi jalkapalloa kavereidensa kanssa.

Hän kertoo Suomeen tulon olleen todella vaikea. Ensin täytyi matkustaa pienessä autossa Pakistanista Iraniin. Sitten Turkista Kreikkaan matkattiin kumiveneessä, jossa oli 50 henkilöä. Haastateltava kertoo matkan olleen

vaarallinen ja kaikki matkalaiset pelkäsivät henkensä edestä. Haastateltava kuitenkin toteaa, että oli otettava riski, jotta pääsisi turvaan.

Suomeen tulostaan A kertoo, että aluksi oli hieman vaikeaa, sillä hän ei osannut suomen kieltä eikä pystynyt keskustelemaan kenenkään kanssa. Myös kulttuurierot tuntuivat haastavilta ja kesti tottua uusiin asioihin uudessa maassa. Hän kuitenkin kertoo, että heti Suomeen saapuessaan tuli vapautunut olo. A kertoo ajatelleensa tuolloin, että täällä ei tapahdu mitään vaarallista ja "sä et voi kuolla, sä voit asua rauhassa, sä voit käydä koulua" mistä hän oli haaveillutkin.

Haastateltava B oli haastattelu hetkellä iältään 18 vuotta. Hän kertoo, että on asunut aina jossain muualla kuin kotimaassaan Afganistanissa. Hän kertoo perheeseensä kuuluvan viisi veljeä sekä isä ja äiti. B tietää elossa olevien perheenjäseniensä asuvan Pakistanissa. Hän kertoo tehneensä joka päivä töitä hitsaajana jotta pystyi elättämään itsensä. B kertoo nähneensä Pakistanissa sotaa ja sen johdosta hänen perheensä pakottivat hänet lähtemään hakemaan turvapaikkaa muualta. Haastateltava asui Iranissa ennen kuin tuli Suomeen.

B kertoo matkan Iranista Turkiin olleen erittäin haastava ja hän oli todella lähellä menettää henkensä. Hän kertoo asuneensa muissakin euroopan maissa ennen Suomeen tuloa. Suomeen tullessaan B olisi vain halunnut pelastaa äitinsä tuomalla hänet tänne turvaan. Mutta ennen kuin asiat etenivät maahanmuuttoviraston haastatteluihin asti, äiti ehti menehtyä. B kertoo, että äidin menehtymisen jälkeen kiinnostus asioihin on kadonnut kokonaan. Hän kertoo, että ainoat asiat mitä hän halusi saavuttaa epäonnistuivat.

Haastateltava C oli haastattelu hetkellä iältään 17 vuotta. Hän on kotoisin Afganistanista ja kertoo aloittaneensa seitsemänvuotiaana työskentelyn maatilalla, hoitaen eläimiä. C asui pienessä kylässä eikä koulunkäyntiin ollut mahdollisuutta eikä aikaa, sillä töitä oli niin paljon tehtävänä. Hänen perheeseensä kuului kaksi siskoa, yksi veli, äiti sekä isä joka oli ehtinyt menehtyä. C kuvailee, että Afganistanista oli lähdettävä, sillä ihmisillä keillä oli rahaa oli valta ja he halusivat tehdä pahaa muille.

C oli 15 vuotias kun tuli Suomeen. Haastateltava kertoo matkan Suomeen olleen todella vaikea. Ensimmäisenä päivänä Suomeen saavuttuaan hän kertoo ajatelleensa tätä pahaksi virheeksi, sillä oli niin kylmä ja pimeä. Hän kuvailee olleensa aivan yksin, sillä perhettä tai edes kavereita ei ollut. Vasta suomessa vastaanottokeskuksessa hän sai ensimmäiset kaverit. Mutta pian asettumisen jälkeen hän kuvailee saaneensa hyvän ”fiiliksen”. C kuvailee hyvää ”fiilistä” sillä, että täällä on turvallista, helppoa tutustua ihmisiin ja ihmiset osaavat käyttäytyä.

Haastateltava D oli haastattelu hetkellä iältään 17 vuotta. Haastateltavan perhe on kotoisin Afganistanista, mutta D on syntynyt ja asunut koko elämänsä Iranissa. Hän ei käynyt koulua ja 10 vuotiaana lähti töihin. D kuvailee elämänsä Iranissa vaikeaksi, sillä vaikka sotaa ei ollut niin Afganistanilaisille ei ollut turvallista siellä. Hänen perheeseensä kuului kaksi siskoa, isä ja äiti. He asuivat pienessä asunnossa. Kun D ei ollut töissä hän näki kavereita ja he pelasivat jalkapalloa.

D kertoo olleensa 15-vuotias kun matkasi Suomeen ja kuvailee pakomatkaansa vaikeaksi. Haastateltava kertoo matkanneensa salakuljettajan kyydissä, jossa piiloteltiin takakontissa. Lähtemisen syiksi D kertoo vaaran joutua Syyrian sotaan, sillä hänellä ei ollut oleskelulupaa. Suomeen matkaamisen aikana hän kertoo nähneensä nälkää ja kokeneensa väkivaltaa. D kertoo tunteneensa olonsa heti turvalliseksi kun oli saapunut Suomeen.

Haastateltava E oli haastattelu hetkellä iältään 17 vuotta. Hän on syntynyt Afganistanissa, mutta kertoo perheensä paenneen maasta heti perheen isän kuoleman jälkeen. Hänen perheeseensä kuuluu äiti ja kolme veljeä ja he muuttivat Pakistaniin. Perhe asui melko pienessä huoneessa, jossa tilaa ei ollut tarpeeksi. E kertoo, että elämä Pakistanissa ei sujunut hyvin, sillä hänen perhettään uhkailtiin ja oli vaikeuksia.

E kuvailee aloittaneensa työnteon ompelijana jo 10 vuotiaana. Hän ei käynyt koulua, sillä hänen täytyi työllä elättää perheensä. E kertoo, että hänet lähetettiin pakomatalle, koska oli perheen vanhin poika ja oli saanut osakseen uhkailuita. Hän kertoo, että joutuivat lainaamaan rahaa, jotta hän pääsi matkaan. E kertoo matkan Suomeen olleen vaarallinen, mutta tänne saavuttuaan

oli tuntunut hyvältä olla turvassa. Hän kuvailee Suomessa asumista turvallisiksi. Hän kertoo tietävänsä, ettei pommeja voi räjähdellä ja, että huomenna-kin kaikki on kunnossa.

Haastateltava F oli haastattelu hetkellä iältään 15 vuotta. F on kotoisin Iranista ja hänen perheeseen kuuluu hänen lisäksi neljä henkilöä. Hän kuvailee perheen kotia pieneksi. F kuvailee elämäänsä kotimaassaan rankaksi, sillä köyhyys, ongelmat sekä koulunkäynti ja työnteko samaan aikaan eivät olleet hänen mielestään hyvää elämää. Hän oli aloittanut työntekoa 11 vuotiaana autokorjaamolla.

F kertoo olleensa noin 14 vuotias pakomatalle lähtiessään. Hän kertoo lähteneensä pakomatalle, koska perheen isä oli joutunut ongelmiin, jonka johdosta myös hänen poikansa, F joutui uhkailun kohteeksi. Tämän vuoksi F:n äiti lähetti pojan matkaan. F kertoo matkanneensa enonsa kanssa Suomeen ja kuvailee matkan olleen todella rankka. F kertoo, että tuntui hyvältä päästä Suomeen, sillä vaikka oli kaukana omasta perheestä oli myös kaukana vaaroista ja ongelmista.

5.1 Haastateltavien samankaltaiset tarinat

Alkukartoituksesta käy ilmi, että vaikka nuorilla on hyvin erilaiset elämät, on heidän historiassaan paljon samankaltaisuuksia. Jokaisella on erilaisia, rankkoja kokemuksia takanaan. Kaikkien haastateltavien lähdön taustalla on kotimaan pitkittynyt konflikti/sota tai yleinen turvattomuus. Osa kertoo myös lähdön taustalla olleen perheen vaaratilanne, kuten isään kohdistuneet vainot. Mustonen ja Alanko (2011, 12) toteavat myös, että osa yksintulleista lapsista on joutunut vainotuksi esimerkiksi oman tai vanhempiansa etnisen tai poliittisen taustan vuoksi.

Björklundin (2014, 55) mukaan ilman huoltajaa Suomeen saapuneet alaikäiset ovat nuoresta iästään huolimatta ehtineet kokea paljon. Kaikki haastateltavat kertovat tehneensä töitä ennen pakomatalle lähtemistä. Heillä ei ole ollut mahdollista käydä koulua lähtömaassaan, sillä he ovat joutuneet miettimään perheensä elättämistä. Moni kuvailee tuntuneensa olonsa turvallisiksi

saavuttuaan Suomeen. Haastateltavien vastauksista pystyy tulkitsemaan heidän kiitollisuutensa Suomen turvallisuudesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista.

5.2 Elämä suomalaisessa yhteiskunnassa

5.2.1 Opiskelu

Tässä teemassa käydään läpi haastateltavien ajatuksia koulunkäynnistä. Haastattelemani nuoret käyvät perheryhmäkodin paikkakunnalla peruskoulua. Kouluttautumisen seuraaminen ja tutkiminen on tärkeää, sillä maahanmuuttajien koulumenestys kuvaa nuorten kotoutumisen yhtä puolta (Alitolppa-Niitamo ja Leinonen 2013, 98). Ritari ja Piitulainen (2016, 15) kertovat yksintulleiden lasten ja nuorten pitävän ehdottoman hyvänä asiana Suomessa sitä, että on saanut mahdollisuuden opiskeluun ja koulunkäyntiin. Myös opettajat saavat positiivista palautetta hyvästä opetuksesta ja he ovat tehneet lapsiin ja nuoriin positiivisen vaikutuksen ammattitaidollaan.

Myös haastateltavat kehuvat koulun opetusta ja opettajia. Suurin osa haastateltavista mainitsee koulunkäynnin sujuvan paremmin nyt kuin viime vuonna. Haastateltavat kertovat myös viime vuonna opettajan olleen huono, mutta tänä vuonna menee paremmin, sillä opettaja on vaihtunut.

A: Et täällä niinku viime vuonna meni niinku huonosti koulussa oikeestaan ei ollu hyvä opettaja niin tänä vuonna menee todella hyvin.

C: Silloin ku alotin koulun nii täällä oli todella huono sillee et tota huono koulu, huono opettaja ja ei päivät menny hyvin edes en opinnu mitää... Mut tänä vuonna on ihan erilainen, tänä vuonna tykkään koulusta, erilaisia aineita, erilaisia opettajia ja mukavia ihmisiä.

Kaksi haastateltavista kertoo opiskelun olevan haastavaa vieraalla kielellä. Yksi haastateltava kertoo, että omalla äidinkiellään asiat ymmärtää paremmin ja toteaa, että jos ei täysin ymmärrä mitä opettaja selittää on oppiminenkin vaikeampaa. Toinen haastateltava kertoo, että kun oppiaineiden määrä on lisääntynyt, on suomen kielen taitamattomuus haasteena uusien asioiden oppimisille. Myös Ritari & Piitulainen (2016) kertovat raportissaan, että lasten ja

nuorten mielestä oppimisen tekee mielekkäämmäksi ja helpommaksi se, että “opettaja selittää asioita perusteellisesti ja toistaa suomen kielen sanoja tarvittavan monta kertaa”.

Koulutus on yksintulleille nuorille tärkein yksittäinen kotoutumistekijä ja aiemmissa tutkimuksissa on tullut esiin maahanmuuttajanuorten suuri motivaatio opiskeluun (Björklund 2014, 83). Yksi haastateltava kuvaa koulua täydelliseksi. Tässä voisi olla selityksenä se, että nuoret ovat olleet töissä eikä aiempaa kokemusta koulusta ole eli Suomessa käytävä peruskoulu on ensimmäinen kosketus opiskeluun. Arvostus Suomen koulutusta kohtaan on haastateltavilla siis todella suuri. Suomen koulunkäynti eroaa osan mielestä radikaalisti heidän oman kotimaansa koulusta. Yksi haastateltava vertaa oman kotimaansa koulua jopa väkivaltaiseksi, Suomeen verrattuna.

C: ...ei sitä oikee ees pysty vertaamaa koska täällä kaikki on niin täydellinen et afganistanissa jos sulla ei oo rahaa sä et ees pääse kouluun mut suomessa on sit taas toisinpäin. Kaikki ilmasta jopa ruokakin on ilmanen ja ne panostaa enemmän koulutukseen. Ja yks parhaimmista varmaan koulutuksista koko maailmassa on varmaa Suomella.

F: Ja sitten koulussa käyminen se on kans tota yks ero siinä et siellä opettajat lyövät ja käyttäytyvät epäkunnioittavasti ja huutavat, täällä suomessa ei ole sellaista et päinvastoin täällä opettajat on todella kivoja puhutaan kunnioittavasti nämä asiat siinä on paljon eroo.

5.2.2 Vapaa-aika ja elinympäristö

Tutkimusten mukaan vastaanottovaiheessa on äärimmäisen merkittävää olla tekemistä. Harrastaminen on opiskelun ja työnohella tärkeää tekemistä. Kun on harrastuksia, ne voivat auttaa pitämään ajatukset muualla kuin menneisyyden tapahtumien miettimisessä tai esimerkiksi oleskelulupapäätöksen odottamisessa. (Ritari & Piitulainen 2016, 15.) Myös haastateltavien vastauksista harrastamisen merkitys näkyy positiivisena ja moni pitää esimerkiksi urheilua tärkeänä. Esimerkiksi haastateltavista C ja F kokevat urheilulla ja harrastamisella olevan iso vaikutus ihmisen terveyteen. Harrastamisen merkitystä mielenterveyteen kuvaillaan tärkeänä, koska silloin ei ajattele psyykkisiä ongelmia. Haastateltavat kertovat pelaavansa jalkapalloa, futsalia sekä osa

käy kuntosalilla. Myös yksi nuori käy pelaamassa salibandyä. Juuri jalkapallon pelaaminen koetaan yhteisenä ja osallistavana tekemisenä.

F: Kyllä ne on todella tärkeitä minulle että sil on että en ajattele psyykkisiä ongelmia. Ne on tärkeitä asioita nämä.

C: Tykkään urheilusta ja aina ku pojat lähtee jonnekin tai siis meil on jalkapallo hyvin tärkeä minulle ja tykkään pelata jalkapalloa ja öö aina ku pojat lähtee olen ihan valmis lähtee niiku osallistumaan siihen... Jos ihminen halua olla terveellinen pakko sen on urheilla ja se on tärkeätä.

Asuinympäristö, jossa perheryhmäkoti sijaitsee on pieni, alle 5000 ihmisen paikkakunta. Sieltä on matkaa isompiin, 100 000 asukkaan kaupunkeihin yli 60 kilometriä. Ne matkat taitetaan yleensä bussilla. Perheryhmäkotien perustamisessa täytyy ottaa lastensuojelulain 417/2007 mukaan huomioon kasvuympäristön turvallisuus. Perheryhmäkodin sijainti jakaa haastateltavien mielipiteitä. Yksi haastateltava ei mainitse haastatteluissa mitään negatiivista sijainnista. Haastateltavista suurin osa kuvailee paikkaa pieneksi ja kokevat sijainnin syrjäiseksi. He kuvailevat arkeaan siten, että ensin ollaan koulussa, jonka jälkeen mennään kotiin missä ei ole mitään tekemistä. Tekemisen puuttetta selitettiin juurikin sillä, että paikkakunta on niin pieni, ettei siellä ole riittävästi aktiviteetteja. A, B, C ja E vertasivat kokemaansa muihin kaupunkeihin, joissa olivat vierailleet ja olivat sitä mieltä, että siellä on enemmän tekemistä.

A: Täällä niinku perheryhmäkodissa oikeesti ei oo mitään tekemistä. Käydään koulua ja sit kun sen jälkee tullaan nii ei oo mitään tekemistä mitä voidaan tehdä.

E: ei oo mitään paikkoja et ollaan vaan sisällä et me ei voida lähtee mihinkään ulos tai sillee ei oo paikkoja mis me voidaa käydä ja esimerkiks muis kaupungeis on kauppakeskuksia ja jotain muita meininkejä siellä nii ois kiva jos oltais täällä et vois tehdä jotain. No jos ei vaikka tekiskään mitään kivaa tai ostais mitään niin se riittää ku vaa kävelee niiku vähän ku ympäristön vaihtelua et vähän näät jotain puhut tai keskustelut takas ku täällä ei oo sel-lastakaan.

Haastatteluissa käy ilmi, että nuoret kokevat ettei pienellä paikkakunnalla kiinnostavia ajanviettopaikkoja. Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (Myllyniemi &

Berg 2013, 32) käykin ilmi, että juuri tutkimuksen kohderyhmälle 15-19 vuotiaille mieluisimpia ajanviettopaikkoja ovat ostos- tai kauppakeskukset sekä huoltoasemat.

B: täällä ei ole oikeestaan paljoo mitään tekemistä et oon ollut enemmän niinku omassa huoneessa puhelimella et en oo tehny tai menny kaverille niinku ollaan tavanneet tai nähty kavereita. et ei oikeesti mitään muuta olla tehty. Et välillä mietinkin et voi tulla musta kyllä hulluks täällä tekemättä mitään.

Yksi haastateltavista ilmaisee vahvasti huolen omasta mielenterveydestään. Hän kokee syyksi pienellä paikkakunnalla asumisen ja tästä syystä tekemisen puutteen. Lähteenmäki (2016, 4) kirjoittaa myös, että ryhmäkodin sijainnilla on ratkaiseva merkitys suhteessa siihen, millaisia harrastusmahdollisuuksia niiden asukkaille voidaan tarjota. Erilaiset osallistumisen mahdollisuudet voivat olla ratkaisevassa roolissa yksintulleiden kuntoutuessa traumakokemuksistaan.

5.2.3 Kokemukset kulttuurin ylläpitämisestä Suomessa

Uuden kulttuurin huomioiminen on tärkeää kotoutumisessa, mutta yhtä tärkeää on muistaa huomioida yksintulleen alaikäisen turvapaikanhakijan yhteydenpito omaan kulttuuriinsa (Taskinen 2011, 51). Kaikki haastateltavat kokevat, että Suomessa omaa kulttuuria voi ylläpitää. Monen haastateltavan vastauksessa tulee ilmi, että he pitävät Suomea vapaana maan ja täällä voi olla minkä tahansa kulttuurin tai uskonnon edustaja. Kaikki haastateltavat pitävät Suomea myös tasa-arvoisena maana.

Oman kulttuurin säilyttäminen voi olla yhteyden pitoa kotimaahan, kotikulttuurin musiikin kuuntelua sekä taidetta, ruokakulttuurin ylläpitämistä tai oman kotimaan kirjallisuutta (Taskinen 2011, 51). Haastateltavien vastauksista nousee esiin ruokakulttuurin ylläpitäminen esimerkiksi sian lihan syönmättömyys. Toisten kunnioittaminen nostetaan esille oman kulttuurin ja uskonnon ylläpitämisestä. Haastateltavien vastauksista selviää, ettei moni kuitenkaan koe säilyttävänsä omaa kulttuuriaan. Tähän haastateltavat kertovat syyksi, että ovat niin kaukana kotoa ja perheestä, ettei se kuulu enää osaksi heidän nykyistä arkeaan. Myös yksi haastateltava kokee että, on ollut koko ikänsä

pakomatalla eri maissa, joten omaa kulttuuria ei ole tästä syystä edes muodostunut.

B: ja kulttuurista voisin sanoa että mä oon ollu koko ajan matkalle siis maahanmuuttajana ollu koko ajan nii kulttuurista en tiä. Eli kulttuurista ku mä oon menny johonki tai lähtee karkuu nii mä oon ollu Pakistanissa erilainen tai mikä kulttuuri sit siellä on tai irani tai kaikki maat on ihan erilaisia. Suomi on ihan erilainen et sä et voi sanoa tai et voi päättää mikä on mun oma kulttuuri.

5.3 Ihmissuhteet

5.3.1 Tärkeimmät ihmissuhteet

Haastateltavat nimeävät heidän tärkeimmiksi ihmisiksi perheenjäsenet.

Kenenkään perhe ei asu Suomessa, joten näihin tärkeimpiin ja läheisimpiin ihmisiin pidetään yhteyttä puhelimen välityksellä.

D: ...otan yhteyttä puhelimella heihin, mut ainut ongelma on et mä haluaisin tottakai nähdä heitä et mennä sinne se on nyt se ongelma et mahdollisimman nopeasti oisin halunnu muutos et saatais asiat kuntoon pian ja menisin näkemään niitä.

Ritari & Piitulainen (2016, 18) toteavat, että ilman perhettä vieraassa maassa on raskasta ja yksinäistä. Perhettä on ikävä ja mahdollisesti perheen olinpaikasta tai voinnista ei ole tietoa. Osa pystyy olemaan yhteydessä perheenjäseniinsä tai läheisiin. Myös tässä tutkimuksessa tulee ilmi, että haastateltavista kaikki kantavat huolta kaukana olevasta perheestä. Monella on ollut haave, että olisi saanut perheensä Suomeen, mutta se ei ole onnistunut.

B: en oo nähny kertaakaan mun perhettä. Odotin vaan sitä päivää kokoajan et voim joku päivä nähdä mun äitin tai pyydän sen tai autan häntä mut hänkin menehty et ei oo ja senkin takia kiinnostus on lähteny. Et ei oo saavutettu mitä halus.

Yksintulleet nuoret ovat joutuneet jättämään tutut perhe- ja ystäväverkostot taakseen pakon edessä. Aikuisuuteen kasvaminen uudenlaisten sosiaalisten suhdeverkostojen keskellä voi aiheuttaa paljonkin stressiä. (Peltola & Onodera 2016, 6.) Koko tilanne uudessa maassa on nuorille uusi ja jokaisen historiassa on erilaisia, jopa rankkoja kokemuksia. Matkaan lähteminen kotoa on ollut

suuri muutos ja perheen tuella arjessa olisi merkittävä vaikutus jaksamiseen. Nämä samat asiat nousevat esiin tässä tutkimuksista. Kaikki haastateltavat ovat lähteneet omasta kotimaastaan siellä valinneen sodan tai muun konfliktin seurauksena.

5.3.2 Perheryhmäkodin ihmissuhteet

Ihmissuhteilla ja sosiaalisella tuella on yhteys ihmisten terveyteen. Muilta ihmisiltä saatu tuki edistää psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia (Huttunen 2018). Kun perhe ei ole läsnä, lähiyhteisön muodostavat samassa yksikössä asuvat nuoret ja sekä siellä työskentelevät ohjaajat (Honkasalo 2016, 3). Nuoret ovat siis joutuneet luomaan täysin uudet ihmissuhteet, heille vieraassa maassa. Tämä kertoo sen, että ihmissuhteiden ja sosiaalisen tuen merkitys on suuri ilman huoltajaa Suomeen tulleille nuorille.

Perheryhmäkodin henkilökunta on vahvasti läsnä nuorten päivittäisessä elämässä. Nuorten puheissa perheryhmäkodin ohjaajat esiintyvät pääasiassa positiivisesti. Ohjaajilta koetaan saada apua ongelmiin ja mieltä askarruttaviin asioihin. Eräs haastateltava kertoo, että pystyy avautumaan ohjaajille, jos on stressiä. Haastatteluista ilmenee, että jo täysi-ikäistyneet A ja B kokevat, etteivät saa ohjaajilta niin paljon apua ja huomiota kuin aikaisemmin. Kuitenkin täysi-ikäistyneitä nuoria tuetaan jälkihuollon tukitoimin. Myös Peltolan ja Odoneran (2016, 6) näkökulmassa nuoret turvapaikkahakijat kertovat kipaavansa ohjaajilta lohdutusta, jopa luottamusta arkielämäänsä. Suhteita asumisyksikön ohjaajiin kuvaillaan tiiviinä ja toimivina.

Suomessa haastateltavat kertovat olevansa päivittäin tekemisissä ryhmäkodin toisten asukkaiden kanssa. Osalle on jäänyt myös aiemmista asuinpaikoista esimerkiksi vastaanottokeskuksista ystäviä. Nuorten puheissa toiset asuintoverit tulevat esiin pääasiassa positiivisena. Haastatteluissa ilmenee, että toisten asuintoverien kanssa vietetty aika koetaan hyvänä asiana. Erään haastateltavan vastauksesta saa käsityksen, että juuri hänen viisi asuintoveriaan ovat iso voimavara hänelle perheryhmäkodilla.

C: Perheryhmäkotilaisten kaa olen koko ajan tekemisissä niiku poikien jotka asuu täällä ja ohjaajien kans. Voin sanoo että tykkään näistä pojista kaikki ketkä täällä on tottakai me tehdään

yhdessä nauretaan ja ollaan mut samalla kans on yks vanhasta vastaanottokeskuksesta yks mies ja oli todella niinku rakas ihminen minulle. Tykkäsin olla ja puhua hänelle ja jopa olen valmis asumaan hänen kanssaan...

Osalla, kaikki ystävyysuhteet ovat toisaalla, kuin omassa asuinpaikassa. Myös Peltola ja Onodera toteavat (2016, 3), että vaikka monet nuoret jakoivat saman kansalaisuuden, he olivat taustojensa, kielitaitonsa ja kiinnostuksen kohteidensa suhteen myös hyvin erilaisia. Tästä syystä ei voida olettaa, että pelkän yhdessä asumisen kautta muodostuisi läheisyyteen ja vastavuoroisuuteen perustuvia suhteita. Vaikka sosiaaliset suhteet olisivatkin toimivia, se ei aina merkitse ystävyysuhteiden syntymistä. Erään haastateltavan vastauksessa on havaittavissa myös samankaltaisuutta.

E: Täällä ei oo ketään kenen kans mä voin viettää mun aikaa tai oisin tekemissä, mutta muualla kaupungissa on. Niitten kanssa tehää aika paljon asioita niiku sillee yhdessä ku mul on vapaa-aikaa. Vastaanottokeskuses me tutustuttiin ja ne on mun tyylisii tai mun tapasii samoista asioista tykätään ja tehdään yhdessä.

Yhdessä asumisen varjoisina puolina on esimerkiksi yksityisyyden puute. Alaikäisten asumisyksikössä omaan rauhaan vetäytymisellä on omat haasteensa. Oman tilan pitäisi olla itsestään selvyys mutta, perheryhmäkodissa, muiden asuintovereiden parissa yksityisyyden määrä on usein pieni (Honkasalo 2016, 1). Myös, tässä tutkimuksessa yhdessä asuminen näyttäytyy kahden haastateltavan vastauksissa negatiivisena. Inhimillisiä erimielisyyksiä tulee siivouksesta sekä muista arkisista asioista.

E: Esimerkkinä voisin sanoo että ku täällä on monta poikaa asuu samassa huoneessa ja kaikki on lhan että käytetään kaikkia astioita tai muita asioita yhes nii sitä mä just mietin et välillä jonku siivous vuoro jää tekemättä tai mun tai jonku toisen nii sit on oikeesti mä en tykkää siitä jos joku ei siivoo tai jos joku ei tee asioita kunnolla miten mä itse oisin halunnut tehdä...

A: Esimerkiksi on hyvä puoli se jos on jotain ongelmaa niin voi avautua kaverille tai puhua hänen kanssa et sä et oo yksin. Et puhutaan niinku kokoajan. toinen on niinku siis huono puoli on se et välillä kun on pienii virheit tai pieni asia oot tehnyt mut sun asunto kaveri ei tykkää siitä niin sit niinku ei puhua asioista tai huomaan

jotenki ei niinku puhuta asioista ei se halua puhua asioista ja en minäkään sille jotenkin kinastelua samoin kuin pieni tappelu ei mitään pahaa mutta se puhuminen Se muo se vaikuttaa kyl.

5.3.3 Suhteet kantasuomalaisiin

Nuorille turvapaikanhakijoille ei ole kovin helppoa rakentaa syviä luottamuksellisia ystävyysuhteita suomalaisten nuorten kanssa. Joissakin tapauksissa syy tähän voi olla kielitaidon puute ja hyvin eriävät yhteiskunnalliset arvot. (Maiche 2016, 5.) Myös tässä tutkimuksessa tulee ilmi, ettei kenelläkään ole kantasuomalaisia ystävinä. Puolet haastateltavista kertoo, ettei ole missään tekemisissä kantasuomalaisten kanssa. Kaikki haastateltavat haluaisivat kantasuomalaisia kavereita. Yksi kertoo kohtaavansa kantasuomalaisia harrastuksen parissa, mutta syvempää ystävyyttä ei ole saatu aikaiseksi. Suomalainen seurustelukumppani on monelle tärkein side suomalaiseen sosiaaliseen verkostoon, erityisesti pojilla (Björklund 2014, 85). Tässä tutkimuksessa ei tule kuitenkaan ilmi, että kenelläkään olisi Suomalaista seurustelukumppania. Yksi kertoo kesätöissä olleensa kantasuomalaisten kanssa tekemisissä. Tuttavuus on jäänyt kuitenkin tervehtimis tasolle ja lähempää suhdetta ei ole muodostunut.

D: Sunnuntaisin ja maanantaisin käyn siellä pelaamassa sählyä niin mä nään mitä ollaan siellä mutta ei sillee et mä menisin niille vierailulle taikka kahville keskusteltais ei sellasta.

Vaikka samalla kun suomalainen yhteiskunta on muuttunut etnisesti ja kulttuurisesti entistä monimuotoisemmaksi, kantaväestöön kuuluvien keskuudessa on yhä paljon vastahakoisuutta hyväksyä tätä monikulttuurista todellisuutta (Saukkonen 2016) Haastateltavien vastauksista kaikki kokevat jollain tasolla, ettei suomalaiset edes halua tutustua tai tulla juttelemaan heille. Haastateltavat kokevat etteivät Suomalaiset halua olla tekemisissä heidän kanssaan. Osa arvelee syyksi sen, että Suomalaisilla saattaa olla ennakkoluuloja mahanmuuttajia kohtaan.

A: En todellakaan. En oo missään tekemisissä koska ne ei tykkää meille puhua. Ne ei tykkää keskustella asioista, jos me mennää vaikka niitten lähelle ne kiroilee ja tai en odota sitä et menisin

istumaan tai keskustelemaan tai juomaan kahvia niitten kanssa. Ne ei tykkää meistä.

Ritari & Piitulainen (2016,18) kuvailevat, että harmitusta vastaanottovaiheen aikana on aiheuttanut myös vaikeus tutustua muihin suomalaisiin. Raportissa kerrotaan, että osaksi se on johtunut siitä, että heitä ei kohdata arjen ympäristössä, jos asumisyksikkö on syrjäisessä paikassa ja sellainen, että siellä asuu ainoastaan turvapaikanhakijoita. Toisaalta syrjintää ja ennakkoluuloisuuttakin on saatettu kohdata. (Ritari & Piitulainen 2016, 18) Tutkimuksessa selviää, että myös haastattelemi nuoret ovat myös kokeneet näitä asioita. Neljä haastateltavaa kertoo kokeneensa ikävää kohtelua, kuten kiroilua ja huutelua. Haastateltavat kertovat näiden tapahtuneen kaupanpihalla tai kadulla. Kaikki arvelevat heitä kohtaan ikävän kohtelun johtuvan maahanmuuttotaustaisuudesta.

B: Et vois sinä sanoa et niinku, et miten mä nään suomalaiset ja miten ne näkee niin siin on vähän kyllä eroa. Aina kun ne näkee niin ne kaikki luulee et me ollaan niinku raiskaajia. et oon huomannu paljonkin kun kävelee vaikka kaudulla jos on suomalainen niin vaihtaa suuntaa et se luulee et mä oon raiskaaja tai maahanmuuttaja Afganistanista ja se on mun syy. et ne kattoo kaikkia maahanmuuttajia niinku samalla silmällä ja voin sanoa et puhun vaan tästä paikkakunnasta en voi puhua muualta muista kaupungeista mut tämä paikkakunta on nyt näin et ne kattoo et me kaikki ollaan nyt näin samanlaisia et mitä on tapahtunu et kaikki tekee sen koska ne on maahanmuuttajia ja Afganistanista.

5.4 Kokemukset oleskeluluvan vaikutuksista ja tulevaisuudesta

5.4.1 Oleskelulupa

Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten vastaanottovaiheen kokemuksia varjostaa todella vahvasti epä tietoisuuden ja odottamisen tunne ja niiden aiheuttama stressi. Vastaanottovaiheessa vietetään pitkä aika, sillä käsittelyajat saattavat olla pitkiä. Ensin joutuu odottamaan turvapaikkapuhuttelua ja sen jälkeen joutuu odottamaan vielä oleskelulupapäätöstä. Kokemuksia löytyy myös siitä, että oleskeluluvan saamisenkin jälkeen joutuu odottamaan kauan siirtymistä kuntaan. (Ritari & Piitulainen 2016, 19) Myös tämän tutkimuksen haastatteluissa ilmenee, että oleskeluluvan odottaminen aiheuttaa stressiä,

minkä koetaan vaikuttavan negatiivisesti elämään. Yksi haastateltava pohtii stressin vaikutuksia opiskeluissa jaksamiseen. Myös Odonera (2016, 4) kuvailee oleskeluluvan saamisen epävarmuuden vaikuttavan nuorten opiskelutoon.

A: Sä mietit et sinusta pitäis tulla jotain kun sä asut suomessa. Mut sit kun ei ole oleskelulupaa, no tottakai siinä on stressii sä et saa sitä oleskelulupaa, sun aivot on varattu sä et pysty keskittymään asioihin, joka niiku motivaatio lähtee ei pysty käymään koulua tai opiskella.

Oleskeluluvan jatkon selviäminen voi tuntua pitkältä prosessilta, erityisesti nuorille. Yksintulleet nuoret ovat joutuneet jättämään tutut perhe- ja ystäväverkotot taakseen pakon edessä. Aikuisuuteen kasvaminen uudenaisten sosiaalisten suhdeverkostojen keskellä voi aiheuttaa paljonkin stressiä. (Peltola & Onodera 2016, 6). Yksi tutkimuksen haastateltava kokee elämän täysin ”mysterinä”, koska hänellä ei ole oleskelulupaa, koko elämäntilanne on saanut hänet toivomaan olevansa kuollut. Myös Ritari & Piitulainen (2016, 19) kuvailevat odottamisen olevan todella raskasta ja siinä vallitsee jatkuva epä tietoisuuden tunne. Pahinta on ettei kukaan tunnu tietävän prosessin vaiheesta tai sen etenemisajasta, eikä omasta tilanteesta saa väliaikatieta. Stressin takia saattaa syntyä olo tila jonka seurauksina ei pysty enää nauttimaan mistään.

B: Tällä hetkellä mun mielestä kuolema on parempi ku elämä. Et se on sillee niiku se on just et mä en voi suunnitella mitään tulevaisuuteen et niiku tulevaisuus on sellainen mysteeri et sä et tiä sul ei oo oleskelulupaa, sä et osaa tehdä asioille mitään niiku suunnitella kunnolla et mä voisin tehdä jos mä asun täällä et mä voisin auttaa mun perhettä... Et mielelläni oisin niiku kuollu ja rauhassa ku oisin nyt niiku tässä tilanteessa

5.4.2 Tämä hetki ja tulevaisuus

Vaikka tulevaisuutta on hankala pohtia epävarmuuksien ja turvapaikkaprosessin keskellä, monilla nuorilla on henkilökohtaisia haaveita (Odonera 2016, 4). Myös tämän tutkimuksen haastateltavista kolme: C, D ja F ovat tällä hetkellä melko tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat, että voivat jollain tasolla suunnitella elämäänsä eteenpäin.

D: Tällä hetkellä menee hyvin silleen et mietin vaan tulevaisuutta ja yritän suunnitella koko ajan et tällä hetkellä ei tarvi mitään muuta oon miettiny et kaikki on hyvin.

Haastateltavilta kysyttiin viimeisenä, että mitä tekisit ja mistä unelmoisit, jos voisit varmasti jäädä suomeen?

Vastaukset olivat pääosin positiivisia ja jopa toiveikkaita, vaikka monella on suunnitelmat täysin avoinna. Suurin osa kuitenkin jatkaisi opiskelua. Yksi odottaa että koulu loppuu ja miettii sitten tulevaisuutta.

D: Oon sata prosenttisesti varma siitä et meen jatkamaan koulua sit ku saan sen... Et tällä hetkellä mul on puoltoist vuotta jäljellä vielä en osaa sanoa mitä on mitä ammattia mä haluan et niiku kun öö pitäis olla utelias oikeesti kysyä näistä asioista mikä ammatti on tarjolla minkälaisia ammatteja sit minua kiinnostaa mitä voisין jatkaa, mennä opiskelemaan sitten.

A: Keskityn enemmän kouluun, opiskelisin koko ajan.

Vaikka osa haastateltavista pystyy näkemään tulevaisuudessaan positiivisia asioita, on heidän vastauksistaan aistittavissa epävarmuutta. Nuorisoseuran teettämässä tutkimuksessa, joka tutkii turvapaikanhakijanuorten elämää vastaanottovaiheessa, kerrotaan nuorten arjen olevan hauras ja epävarma. Epävarmuutta koetaan turvapaikkapäätöksestä sekä odottamisen ja aktiiviteettien vähyyden olevan raskaita (Maiche 2016, 5). Opinnäytetyöni haastattelemani nuoret kokevat samanlaisia tunteita, oleskeluluvan jatkon kannalta. Jos kuitenkin olisi varmaa, että he voisivat jataka elämäänsä Suomessa, haluaisivat he jatkaa opiskelua.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia miten yksintulleet maahanmuuttajanuoret kuvailevat elämäänsä Suomessa. Aihe on ajankohtainen ja maahanmuutto herättää paljon keskustelua. Halusin tutkimuksessani saada käsityksen mahdollisimman laajasti, joten teemoittelun suunnittelussa käytin aiheita

kotoutumisen eri osa alueilta sekä aiheita, jotka liittyvät yleisesti nuoren elämään.

Kaikkien haastateltavien historia on omanlaisensa, mutta heillä on paljon samankaltaisuutta. Kaikki ovat joutuneet jättämään aiemman kotimaansa, perheensä ja koko elämänsä taakseen. He kaikki ovat lähteneet alaikäisinä ja ovat matkatessaan olleet murrosikäisinä. Eli juuri siinä elämän vaiheessa, kun tarvitsisi perhettä tueksi. Matka on ollut erittäin haastava ja kaikki ovat joutuneet pelkäämään henkensä edestä. Kuitenkin matkan päämäärä eli turvaan pääsy on vienyt heitä kaikkia eteenpäin. Nuorten puheissa kiitollisuus Suomea kohtaan näyttäytyy vahvasti. Jokainen osaa arvostaa sitä, ettei ole sotaa vaan he tuntevat olevansa turvassa.

Kaikki nuoret ovat tehneet lapsesta asti töitä kotimaassaan. Tämän johdosta kenelläkään ei ole ollut mahdollista käydä koulua, sillä he ovat joutuneet miettimään perheen elättämistä. Suomessa he kaikki käyvät peruskoulua ja koulunkäynti näyttäytyy nuorten puheissa erittäin positiivisena. Opiskelua arvostetaan ja pidetään tärkeänä. Koulun arvostusta lisää varmasti se, että he pitävät sitä jopa ylellisenä asiana, mikä on mahdollistunut heille Suomeen tullessa. Lisäksi haastateltavat ovat motivoituneita koulunkäymiseen, sillä he tietävät sen mahdollistavan töihin pääsyn, jos he voivat jäädä Suomeen. Oppimisen vaikeutta selitetään sillä, että opetuskieli on Suomi mikä ei ole kenenkään haastateltavan äidinkieli. Tämä varmasti tuottaakin vaikeuksia, sillä uusien asioiden oppiminen, uudessa maassa ja vielä täysin uudella kielellä on varmasti todella haastavaa.

Vapaa-aika ja harrastukset näyttäytyvät nuorten vastauksissa positiivisena, erityisesti siksi, että se on kivaa tekemistä ja niiden parissa saa ajatukset muualle kipeistä asioista. Myös joukkuepelejä pelatessa koetaan osallisuuden tunteita. Harrastamisen ja erityisesti urheilun merkitys on nuorille suuri. Tämä voisi merkitä sitä, että haastateltavat haluavat pitää itsestään hyvää huolta niin fyysisesti, kuin henkisesti.

Omasta uskonnosta ja kulttuurista puhuminen koettiin hieman haastavana, sillä nuoret kertoivat, etteivät olleet pitkään aikaan pohtineet kyseisiä aiheita. Haastateltavat kokivat, että omaa uskontoa ja kulttuuria on mahdollista

ylläpitää Suomessa. Haastateltavista kaikki kuvailivat Suomea tasa-arvoisena sekä vapaana maana. Moni myös koki, ettei enää säilyttänyt oman kotimaansa kulttuuria, sillä oli niin kaukana kotimaastaan ja perheestä. Tämä selittyy varmasti sillä, että uuteen maahan kotoutuessa varmasti keskittyy oppimaan uuden kulttuurin sääntöjä ja normeja, eikä aikaa jää keskittyä aiempaan kulttuuriin. Myös yksi haastateltava kertoi olleensa niin pitkään pakomatalla muissa maissa, ettei kokenut omakseen lähtömaansa kulttuuria. Haastateltavien vastaukset voisivat viestiä myös, siitä että nuoret hyväksyisivät uuden maan kulttuurin ja ovat alkamassa sosialisoitumaan siihen?

Perheryhmäkodin sijainti näyttäytyi suurimman osan haastateltavien vastauksissa negatiivisena. Sijainti koettiin syrjäisenä ja sellaisena missä ei ole mitään tekemistä, kun tulee koulusta. Moni kokee isommat kaupungit mielekkäämpinä, sillä siellä on enemmän mieluisampaa tekemistä ja vaihtoehtoja. Kauppakeskukset olivat sellaisia paikkoja mitä haastateltavat toivoivat. Kauppakeskukset ovatkin monien nuorten vapaa-ajan vietto paikkana, sillä siellä tapaa vapaassa ympäristössä muita nuoria. Tästä voi päätellä, että sijainti koetaan juuri siksi huonona koska siellä ei ole tarpeeksi kavereita. Haastateltavista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että harrastuksia ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia olisi enemmän tarjolla isommilla paikkakunnilla.

Toisaalta pienemmällä paikkakunnalla voisi luulla vallitsevan hyvä yhteisöllisyys, jossa kaikki tietävät toisensa ja kokisivat olevansa turvassa. Tämä ei kuitenkaan näyttäyty tässä tutkimuksessa edukseen. Ja tämän tutkimuksen perusteella maahanmuuttajanuorelle suuren kaupungin ”massaan hukkuminen” tuntuu paljon paremmalta kuin pahimmillaan ahdistava silmätikuksi joutuminen pienellä paikkakunnalla. Tämä asettaa sijainnit vertailtaviksi, sillä perheryhmäkotien sijoittamisella pienille paikkakunnille halutaan taata se, että nuorten kasvuympäristö on turvallinen. Suuremmilla paikkakunnilla voi olla vaarana altistua esimerkiksi päihteiden käytölle. Tästä syystä on todella hyvä, että perheryhmäkoteja sijoitetaan pienemmille paikkakunnille. Turvallisuuden takaakin se, että ympäristö on rauhallinen, eikä häiriöitä ajatella olevan. Tässä tutkimuksessa kuitenkin näyttäytyy, ettei pienellä paikkakunnalla tarjota tarpeeksi mieluisia virikkeitä juuri näille nuorille, jotka kertovat viettävänsä koulun jälkeen vain aikaa omassa huoneessaan. Kuinka vaarallista on, ettei oma mielenterveys ole turvassa, kun viettää aikaa yksin omien ajatusten kanssa?

Tutkimuksessani kävi ilmi, että vaikka haastateltavilla on perheeseensä pitkä välimatka he silti nimeävät perheenjäsenensä lähimpiin ja tärkeimpiin ihmisiin. Perheenjäseniin pidetään yhteyttä puhelimen välityksellä. Pojat ovat tiiviisti tekemisissä perheryhmäkodin henkilökunnan ja muiden asuintoverien kanssa. Ohjaajilta saatu tuki ja läsnäolo koetaan nuorten puheissa positiivisena. Osa haastateltavista kokee, etteivät saa ohjaajilta enää niin paljoa huomiota ja apua kuin aiemmin ennen täysi-ikäistymistä. Täysi-ikäiset siirtyvät tukiasumiseen, ja silloin ohjaajien tehtävänkuva muuttuu, kun asuminen itsenäistyy.

Läheisiä ystävyysuhteita on myös solmittu muiden perheryhmäkodissa asuvien poikien kanssa, sekä vastaanottovaiheessa tavattujen ihmisten kanssa. Joillekin ystävyysuhteita ei ole muodostunut toisten asuinkavereiden kanssa. Perheryhmäkodissa ei voi valita asuinkumppaneitaan, joten luonnollisesti erilaisia persoonia asuu samassa taloudessa. On täysin inhimillistä, että kitkaa ja ristiriitoja saattaa syntyä, kun on erilaisia ihmisiä. Eikä samasta maasta tuleminen takaa ystävyysuhteiden syntymistä. Osa haastateltavista kokee että, erimielisyyksiä syntyy esimerkiksi siivouksesta. Osa taas kokee asuintoverit isona voimavarana elämässä. Onkin varmasti tärkeää, että uudessa maassa voi olla tekemisissä samallaisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa, jotka puhuvat samaa kieltä.

Haastatteluista kävi ilmi, ettei kenelläkään ollut kantasuomalaisten kanssa ystävyysuhteita. Kaikki haastateltavat kuitenkin toivoisivat itselleen Suomalaisia kavereita. Nuoret kokevat, etteivät Suomalaiset halua olla heidän kanssaan tekemisissä. Haastatteluista ei kuitenkaan ilmene, kuinka nuoret itse ovat lähestyneet Suomalaisia. Karkeasti yleistettynähän Suomalaisia ei pidetä kovin supliikkeina tai helposti lähestyttävänä, vaikka uusien ihmisten tutustumiseen olisikin kiinnostusta. Joten voisiko ajatella että, Suomalaisten lähestymisen puute ei sittenkään johdu halusta vaan jostain muusta? Lisäksi vaikuttaako paikkakunnan koko nuorten suhteiden solmimiseen kantasuomalaisten kanssa? Voisi ajatella, että pienellä paikkakunnalla ei ole totuttu vieraista kulttuureista tulleisiin ihmisiin, jolloin luonnollisestikin saattaa tulla ennakkoluuloja. Ritarin ja Piitulaisen (2016, 18) mukaan vastaanottovaiheessa olevien yksintulleiden nuorten on ollut vaikea tutustua kantasuomalaisiin, varsinkin

pienemmillä paikkakunnilla. Jos asumisyksikkö sijaitsee syrjässä, pienellä paikkakunnalla ovat arjen kohtaamiset melko rajoittuneita, mikä ilmenee tässäkin tutkimuksessa.

Osa nuorista on kokenut uhkaavaa käytöstä, esimerkiksi huutelua ja uhkailua. Vaikka Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi, on silti vaikeuksia hyväksyä eri kulttuureista tulevia ihmisiä (Saukkonen 2016). Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää tuleeko juuri pienipaikkakunta kuinka paljon jäljessä monikulttuuristen taustojen omaavien ihmisten hyväksymisessä? Aiemmissä tutkimuksissa on tullut ilmi, että yksintulleilla maahanmuuttajanuorilla on vaikeuksia saada suomalaisia ystäviä, koska kontaktipinnat muodostuvat pääasiassa koulutuksen aikana. Kuinka paljon esimerkiksi koulujen opetuksessa otetaan kantaa monikulttuurisuuteen ja sen hyväksymiseen, jonka johdosta nuoret oppisivat arvostamaan sitä? Tähän voisi koulunuorisotyöllä olla merkittävä paikka luoda yhteisöllisyyttä oppilaiden välille.

Halusin opinnäytetyössäni tutkia miten oleskelulupa tai sen odottaminen vaikuttaa haastateltavien elämään. Kysyin joidenkin teemojen yhteydessä, miten oleskelulupa vaikuttaa kyseiseen elämän osa-alueeseen. Oleskeluluvan jatkon ja päätösten odottaminen aiheuttavat epätietoisuuden tunnetta ja stressiä. Haastateltavien mielestä perheen poissaolo ja oleskelulupaprosessi valtaavat mielestä helposti niin paljon tilaa, että muuhun elämään on vaikea keskittyä. Honkasalokin (2016, 4) on todennut, että Pahimmillaan odottaminen vie elämän kokonaan. Haastateltavien mielestä myös koulunkäynti kärsii odottamisesta, koska aivot ovat varattu stressaamiselle.

Tässä tutkimuksessa stressi oleskeluluvan jatkosta tulee ilmi monissa haastateltavien vastauksissa. Moni avaakin oleskeluluvan merkitystä tulevaisuuden suunnitteluun. Haastattelemani nuoret elävät koko ajan tilanteessa, jossa ei voi olla varma, missä ja miten tulee asumaan tulevaisuudessa. Samaan aikaan, kun yhteiskunta vaatii integroitumista uuteen ympäristöön, ei ole tietoa joutuuko uudesta asuinmaasta lähtemään pois. Tutkimuksessa tulee ilmi, että haastateltavat kokevat elämänsä täysin mysteerinä ilman oleskelulupaa. Osa kertoo olevansa melko tyytyväisiä elämäänsä ja kokevat, että voivat jollain tasolla suunnitella elämänsä eteenpäin Osa kokee tulevaisuuden suunnittelun vaikeaksi. Tästä voikin päätellä, että haastateltavat nuoret saattavat kärsiä

mielenterveysongelmista. Jatkuva odotuttaminen ja epätietoisuudessa eläminen eivät tee kenellekkään hyvää ja yksi haastateltava kertookin toivovansa olevan mielummin kuollut. Kuitenkin jos haastateltavat tietäisivät voivansa jäädä Suomeen he kaikki sanovat aikovansa opiskella ja tehdä töitä.

Koen opinnäytetyöni aiheen ja nuorten kertomusten koskettavan minua syvästi. Olenkin todella kiitollinen haastateltaville rohkeudesta osallistua tutkimukseen. Työskentelyn aikana mietin, että oliko aihe minulle liian emotionaalinen, sillä olin ohjaajana perheryhmäkodilla haastattelujen aikana ja täten haastateltavat olivat minulle tuttuja. Tämä toi ainakin itselleni jännitettä haastatteluihin, sillä pohdin olisiko haastateltavien helpompaa puhua kipeistä asioista täysin vieraalle ihmiselle. Haluan kuitenkin uskoa tunteeseeni, että tutuna haastattelijana pystyin luomaan avoimen ja luottavaisen tunnelman haastateltaville. Kuitenkin, osaa haastateltavaa jäi askarruttamaan mihin tämä haastattelu tulee, jolloin kertosimme tulkin kanssa opinnäytetyöni tarkoitusta. Luulenkin tämän johtuva siitä, että opinnäytetyö oli osalle täysin vieras käsite ja tuotti vaikeuksia tulkata sen merkitystä. Luulen myös, että osalla haastateltavilla on takanaan samantyyllisillä kysymyksillä pidettyjä haastatteluja sekä kuulusteluja, joiden seurauksena on tehty päätöksiä heidän elämästään, jolloin tämän haastattelun tarkoitus saattoi vaivata heitä. Olen kuitenkin tyytyväinen ja positiivisesti yllätynyt materiaalin saantiin. Olen kiitollinen myös perheryhmäkodin johtajalle sekä vastaavalle ohjaajalle, heiltä saamastani avusta ja tuesta.

Opinnäytetyöni viimeistelyssä ja ennen tutkimuksen julkaisemista täytyy arvioida sen luotettavuutta. Tutkimuskohteena olevista julkaistavan tiedon pitäisi olla totuuden mukaisen kuvan antavaa sekä yleistettävää. Tavoitteena tässä tutkimuksessa on vastauksien saaminen totuuden mukaisina ja luotettavina, sekä tutkimuksen kysymyksiin vastaavina. Täysin varma ei voi koskaan olla, vastauksien kärjistyneisyydestä tai tiedon pimityksestä, mutta yleisesti ottaen miellän nuorten vastaukset luotettaviksi. Haastatteluissa käytössäni oli tulkki, sillä emme haastateltavien kanssa omanneet samaa kieltä, joten tulkkauksella haluttiin mahdollistamaan nuorten todenmukaiset vastaukset. Tutkimuksen tulokset ovat totuudenmukaisia, nuorten omista kokemuksista ja kertomuksista pääteltyjä. Esittämäni tulkinnat perustuvat haastateltavien sanoittamaan todellisuuteen, jota olen parhaani mukaan yrittänyt ymmärtää. Voinkin todeta, että

tavoitteeni saada kuuluviin nuorten omia kokemuksia elämästään Suomessa on onnistunut.

Tämän opinnäytetyön tutkimusprosessin aikana oleellisina asioina oli eettisyys ja yksityisyyden takaaminen. Tutkittavien suostumus, luottamuksellisuus, yksityisyys ja anonymiteetin säilyttäminen ovat tärkeimpiä periaatteita ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 20). Näitä pyrin korostamaan haastateltaville ja itselleni. Luottamuksellisuuden säilyttämisen vuoksi kaikki nauhoittamani aineisto pysyi tutkimuksen aikana salasanalla varustetussa tietokoneessani. Tutkimuksen kohdejoukko asuu pienellä paikkakunnalla, jota ei tunnistettavuuden vuoksi voi pitää julkisena. Täten haastateltavia ei ole mahdollista tunnistaa lopullisesta työstä.

Tämä opinnäytetyö on hyvä pohja ryhtyä tutkimaan enemmän tietoa yksintulleiden nuorten kokemuksista Suomesta. Lisäksi tutkimuksen kautta esiin tuoduilla kokemuksilla pystyy ymmärtämään syvemmin kohderyhmää sekä tietoa on mahdollista hyödyntää työelämässä. Tämän tutkimuksen kaikki haastateltavat olivat poikia, joten olisi kiinnostavaa tietää ovatko kokemukset sukupuolisidonnaisia? Tässä tutkimuksessa kaikki haastateltavat asuvat pienellä paikkakunnalla, joten kokemukset isommasta kaupungista olisivat mielenkiintoisia. Tämän opinnäytetyön kautta heräsi myös kehittämisidea koulunuorisotyölle, mikä voisi vahvistaa kantasuomalaisten ja yksintulleiden maahanmuuttajien suhteita. Olisi myös kiinnostavaa tietää yksintulleiden maahanmuuttajien myöhemmistä vaiheista ja heidän kokemuksistaan, kun he ovat luoneet elämää Suomessa pidempään.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A. & Leinonen, E. 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A. Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) Olemme muuttaneet- ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 96-113.

Björklund, K. 2014. ”Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa” Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Tutkimuksia A 48. Turku: Siirtolaisinstituutti.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Hallituksen esitys 13.11.2009/2009. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090240> [viitattu 10.11.2018].

Helander, R. & Mikkonen, A. 2002. Ikävä äitiä... ilman huoltajaa tulleet pakolaislapset Suomessa. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos 2002 Infopankki, 2015.

Himanen, M. & Könönen, J. 2010. Maahanmuuttopoliittinen sanasto. Helsinki: Into Kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Unigrafia Oy.

Honkasalo, V. 2016. Osallisuus vaatii toteutuakseen turvaa, aitoa kuuntelemista, ystävyy verkostoja ja tietoa. Teoksessa Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 120. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Huttunen, J. 2018. Mistä terveys syntyy? Lääkärikirja Duodecim. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.1.2018. Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/kotisivut/tk.koti?p_artikkeli=dlk00928 [viitattu 10.11.2018].

Hyvärinen, H. 2017. Yksin Suomeen tulleet lapset kaipaavat runsaasti tukea. Aikalainen. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.1. 2017. Saatavissa: <https://aikalainen.uta.fi/2017/01/26/yksin-suomeen-tulleet-lapset-kaipaavat-runsaasti-tukea/> [viitattu 21.11.2018].

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kotouttamisen keskeiset käsitteet. 2018. Kotouttaminen.fi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet> [viitattu 10.11.2018].

Kotouttamisen kokonaiskatsaus 2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. TEM raportteja 38/2013. Päivitetty 13.11.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/2872337/Kotouttamisen+kokonaiskatsaus+2013+23102013.pdf> [viitattu 13.11.2018]

Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386.

Lastensuojelulaki 13.4. 2007/417.

Liikenteen tutkimuskeskus Verne. s.a. Tiedon analysointi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/> [viitattu 3.10.2018].

Lähteenmäki, M. 2016. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden mielenterveyden haasteet. Teoksessa Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisu 120. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Maahanmuuttajien mielenterveys. 2018. THL. Päivitetty 15.5.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/maahanmuuttajien-mielenterveys> [viitattu: 20.11.2018].

Maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikka. 2018. Sisäministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://intermin.fi/maahanmuutto/maahanmuuttopolitiikka> [viitattu 10.11.2018].

Maiche, K. 2016. Nuoret turvapaikanhakijat ja luottamuksen rakentuminen arjen käytännöissä. Teoksessa Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisu 120. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Miettinen, A. 2018a. Maahanmuuttajat. Väestöliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/ [viitattu 10.11.2018].

Miettinen, A. 2018b. Maahanmuuttajien määrä. Väestöliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/ [viitattu 13.11.2018].

Mustonen, H. & Alanko, S. 2011. Yksintulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosessi Suomessa. Teoksessa Alanko, S. Marttinen, I. & Mustonen, H. (Toim.) Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Tallinna: Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry, 19.

Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi 2013. Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisu (verkkojulkaisu) nro 49/ Verkkojulkaisu (Nuorisotutkimusseura) nro 64. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/08/Nuoria_liikkeell%C3%A4_Julkaisu_Nettiversio_korjattu.pdf [Viitattu 13.11.2018].

Onodera, H. 2016. Odottamisen monimuotoisuus nuorten turvapaikanhakijoiden arjessa. Teoksessa Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää

vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 120. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Opas maahanmuuttajien parissa toimiville. 2015. Suomen Mielenterveysseura. Päivitetty: 24.9.2015. Saatavissa: https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/opas_maahanmuuttajien_parissa_toimiville.pdf [viitattu 13.11.2018].

Peltola, M. & Onodera, H. 2016. Ystävyys, sosiaaliset suhteet ja nuorten turvapaikanhakijoiden poikkeukselliset olot. Teoksessa Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 120. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Ritari, A. & Piitulainen, M. 2016. Ilman huoltajaa saapuneet lapset ja nuoret: Kokemustieto käyttöön vastaanoton kehittämisessä. Pelastakaa lapset Ry.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Saukkonen, P. 2016. Ovatko kotouttamistoimemme kohdillaan? Sitra. Päivitetty: 21.11.2016. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/ovatko-kotouttamistoimemme-kohdillaan/> [viitattu 13.11.2018].

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A. Fågel, S. & Säävälä, M. (Toim.) Olemme muuttaneet- ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Taskinen, S. 2011. Mikä on yksin tulleiden lasten edun mukaista? Teoksessa: S. Alanko, I. Marttinen & H. Mustonen. Lapsen etu ensin – Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa. Helsinki: Yhteiset Lapsemme – All Our Children ry.

Tilastot. 2015 & 2018. Maahanmuuttovirasto. Päivitetty 8.11.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://tilastot.migri.fi/#applications> [viitattu 11.11.2018].

Turvapaikanhakijat ja pakolaiset. 2018. Sisäministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset> [viitattu 13.11.2018].

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.

Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019. s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf> [viitattu 13.11.2018].

Väestötutkimuslaitos/ Miettinen, A. 2018. Maahanmuuttajat käsitteitä. Väestöliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/ [viitattu 13.11.2018].

Yksin Suomeen tulleen alaikäisen majoittuminen. 2018. Maahanmuuttovirasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://migri.fi/yksin-suomeen-tulleen-alaikaisen-majoittuminen> [viitattu 13.11.2018].

OPINNÄYTETYÖN TEEMAHAASTATTELURUNKO

Tässä on oppinnäytetyöni haastattelurunko. Kolme ensimmäistä kysymystä ovat ns. tausta kysymyksiä, joilla pyrin saaman haastateltavasta profiilin, hänen omien sanojensa mukaan. Teemojen 4-9 kysymykset ovat varsinaisia tutkimuskysymyksiä. Teema 10 on avoin kysymys missä haastateltava saa tuoda esiin jonkin tärkeän asian mikä liittyy tutkimusaiheeseen. Suluissa olevat kysymykset ovat ns. apukysymyksiä, joita tarvittaessa käytän, saadakseni haastateltavaa avaamaan aihetta enemmän.

1. Elämä kotimaassa

Kuvaile elämääsi kotimaassa? (Millainen asuinpaikka? Millainen perhe sinulla on? Kuvaile sinun kaverisuhteita ja vapaa-aikaa?)

2. Lähtö kotimaasta

Millainen oli lähtöäsi kotimaasta? (Miksi? Kerro tapahtui?)

Millainen oli matka Suomeen?

3. Suomeen tulo (ensimmäiset päivät)

Kerro miltä sinusta tuntui kun tulit Suomeen?

Kerro ensimmäisestä asuinpaikastasi Suomessa? (Kerro ajatuksiasi tuosta paikasta? Mikä hyvää, mikä huonoa? Miksi?)

4. Perheryhmäkodissa asuminen

Kerro millainen paikka on perheryhmäkoti? (Kuvaile asumistasi perheryhmäkodissa?

Kuvaile tunnelmaa perheryhmäkodissa? (tuletteko toimeen keskenään) Millaista on asua muiden poikien kanssa? Kuvaile arkeasi?) Kuinka mones paikka tämä perheryhmäkoti on, jossa olet ollut Suomessa?

Kerro mitä ajattelet perheryhmäkodista? (Kenen kanssa asut? Mihin olet tyytyväinen?

Onko jotain mitä haluaisit muuttaa? "Esimerkki?")

5. Oman uskonnon ja kulttuurin ylläpitäminen

Mitä ajattelet uskonnosta? (Mikä on uskontosi? Kerro mitä pidät tärkeinä uskonnos-

sasi? Miksi? Kerro miten ylläpidät uskontoasi? Kerro mahdollisuuksistasi ylläpitää uskontoasi? Mitä asioita teet uskonnon eteen? haluaisitko muuttaa jotakin?)

Miten mielestäsi suomen kulttuuri ja tavat poikkeaa omasta kulttuuristasi/tavoista?
(Kuvaile tapoja tai perinteitä kotimaastasi? Kerro miten säilytät kotimaasi/perheesi tapoja ja perinteitä? Kerro haluaisitko muuttaa jotakin? "MIKSI, MITEN?")

6. Koulunkäynti

Kerro mitä mieltä olet koulusta? (Mikä on mukavinta? Mikä vaikeaa? MIKSI)

Kerro mitä ajattelet Suomen koulunkäynnistä? (mitä hyviä puolia, mitä huonoja?)

Vaikuttaako oleskelulupa koulunkäyntiin?

Vertaa koulunkäyntiä Suomessa ja kotimaassasi? (Onko erilaiset säännöt? Onko oppiaineet samat? Minkälaisia oppitunnit ovat?)

Kerro mitä muuttaisit koulusta? (Miksi?)

7. Sosiaaliset verkostot/ihmissuhteet

Ketkä ovat tärkeimmät/läheisimmät ihmiset sinulle? (Miten vietät aikaa heidän kanssa? Miten pidät yhteyttä heihin? Minkä haluaisit muuttuvan?)

Keiden kanssa olet tekemisissä Suomessa? (Kuvaile suhdettasi näihin ihmisiin? Haluaisitko muuttaa jotain? Miksi?)

Kuvaile ystävyysuhteitasi suomessa? (Kuinka paljon sinulla on ystäviä? Oletko tyytyväinen ystävyysuhteisiisi? Miksi/Miksi et?

Oletko tekemisissä Suomalaisten kanssa? Miten?

Oletko kokenut ikävää kohtelua? Kuvaile millaista? Minkä haluaisit muuttuvan?)

Vaikuttaako oleskelulupa ihmissuhteisiisi? (Miten?)

Kuvaile yhteydenpitoasi perheeseesi? (Haluaisitko muuttaa jotain? Miksi?)

8. Harrastukset ja vapaa-aika

Kerro miten vietät vapaa-aikaasi?

Kuvaile Harrastuksiasi?

Mitä vapaa-aikaa ja harrastukset merkitsevät sinulle? (Mihin olet tyytyväinen? Miksi?

Minkä haluaisit olevan toisin? Miksi? Oletko saanut uusia taitoja harrastusten myötä?

Oletko saanut uusia kavereita harrastusten myötä?)

9. Tämä hetki ja Tulevaisuus

Mitä ajattelet elämästäsi nyt? Kuinka pitkä oleskelulupa on? Pystytkö suunnittelemaan elämäsi? Mitä toivot tulevaisuudelta? (onko sinulla haaveita/unelmia?) Jos olisit varma, että voit jäädä Suomeen, mitä silloin tekisit, unelmoisit?

10. Nuoren vapaa sana

Olemme käyneet kaikki teemat läpi. Haluatko sinä vielä nostaa jonkin tärkeän asian esiin?